

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra politologie

**Odvrácená tvář olympijských her v Latinské Americe.
Brazilský případ: prosperita či úpadek?**
Diplomová práce

Autor: Anežka Pařízková
Studijní program: N6701 Politologie
Studijní obor: Politologie – latinskoamerická studia
Forma studia: prezenční
Vedoucí práce: Mgr. et. Mgr. Lenka Špičánová, Ph.D.

Quito, 2020

Zadání diplomové práce

Autor:	Anežka Pařízková
Studium:	F17NP0051
Studijní program:	N6701 Politologie
Studijní obor:	Politologie - latinskoamerická studia
Název diplomové práce:	Odvracená tvář olympijských her v Latinské Americe. Brazilský případ: prosperita či úpadek?
Název diplomové práce AJ:	The reverse face of the Olympic Games in Latin America. The case of Brazil: Prosperity or failure?

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Mohou olympijské hry pomoci zemi prosperovat nebo jejich vysoké náklady spíše uvrhnou stát do dluhů a politické krize? V minulosti se prokázalo, že vysoké investování do pořádání této megalomanské sportovní události může mít na stát zásadní dopad nejen po stránce ekonomické. Země je ovlivněna i z politického a sociálního hlediska. Proto se na tyto jednotlivé aspekty zaměříme v této diplomové práci, jejímž cílem bude kriticky analyzovat přínos olympijských her pro stát jako celek z výše uvedených hledisek, a to na konkrétním případu Brazílie - OH v Rio de Janeiro v roce 2016. Hlavní výzkumná otázka bude předpokládat negativní dopad této sportovní události a bude nutné vyzkoumat, zdali lze olympijské hry vnímat pouze jako negativní událost, která vede k politicko-ekonomické nestabilitě a společenské krizi.

- Almeida, S. Barbara, Júnior, M. Wanderley, Pike, Elizabeth. 2013. ?The 2016 Olympic and Paralympic Games and Brazil's soft power.? *Journal of the Academy of Social Sciences* , 9, 271?283. Dostupné na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/21582041.2013.838291>.
- Allison, Lincoln. 1993. *The Changing Politics of Sport* . Manchester: Manchester University Press.
- Baade, Robert, Matheson, Victor. 2015. *An Analysis of Drivers of mega-Events in Emerging Economies* . Working paper 15-07. College of the Holy Cross, Department of Economics. Dostupné na: https://crossworks.holycross.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.fr/&httpsredir=1&article=1152&context=econ_working_papers.
- Horne, John, Whannel, Garry. 2016. *Understanding the Olympics* . New York: Routledge.
- Houlihan, B. 1994. *Sport and International Politics* . New York: Harvester Wheatsheaf.
- Houlihan, B. 2003. *Sport and Society* . London: Sage Publications.
- McBride, James. 2016. ?The Economics of Hosting the Olympic Games.? 19. 1. 2018. *Council on Foreign Relations* . Dostupné na: <https://www.cfr.org/backgrounder/economics-hosting-olympic-games>.
- Nye, Joseph. 2003. *Hard, Soft and Smart Power*. In: *The Oxford Handbook of Modern Diplomacy* Cooper, Heine, A. F., Thakur, R. J. Oxford: Oxford University Press, 559?577.
- Nye, Joseph. 2004. *Soft Power: The Means To Success In World Politics* . New York: Public Affairs Press.
- Penfold, Tom. 2018. *National Identity and sporting mega-events in Brazil*. *Sport in Society* 22, č. 3, 384-398. Dostupné na: https://www.academia.edu/38485992/National_identity_and_sporting_mega_events_in_Brazil.pdf?auto=download.
- Rossone de Paula, Francine. 2018. *The Emergence of Brazil to the Global Stage: Ascending and Falling in the international order of competition* . Oxford: Routledge.
- Theiner, Patrick. 2017. *Faster, Higher, Stronger? The Political Effects of Sports Mega-Events*. Příspěvek přednesený na konferenci ISA Annual Convention, Baltimore, únor 2017. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/313696708_Faster_Higher_Stronger_The_Political_Effects_of_Sports_Mega-Events.
- Visentini, P, Silva, A. 2010. *Brazil and the Economic, Political. And Environmental multilateralism: the Lula years (2003-2010)*. *Revista Brasileira de Política Internacional* , 53, 54?72.

Garantující pracoviště: Katedra politologie,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Lenka Špičánová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 29.8.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a pod vedením vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Quitu dne 17. 12. 2020

Podpis:

A handwritten signature in blue ink, consisting of a stylized initial 'P' followed by several horizontal strokes.

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé diplomové práce, Mgr. et Mgr. Lence Špičanové, Ph.D., za vstřícnost, trpělivost, lidský přístup a cenné konstruktivní připomínky. Dále bych chtěla poděkovat Martě a Sandře za každodenní podporu, Richardovi za jeho pochopení a lekce ekonomie a v neposlední řadě mé rodině.

Anotace

Pařízková, Anežka. *Odvrácená tvář olympijských her v Latinské Americe. Brazilský případ: prosperita či úpadek?* Hradec Králové: Filosofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2020, stran 72. Diplomová práce.

Cílem této diplomové práce je poukázat na možný vliv pořádání olympijských her na konkrétním případě Letních olympijských her v Rio de Janeiru 2016. Dopad olympiády bude zkoumán z politického, ekonomického a sociálního hlediska v letech 2009–2019, kdy každý z těchto efektů obsahuje vlastní výzkumnou otázku. Záměrně je vybráno období před, během a po olympijských hrách, aby bylo možné jednotlivé efekty pozorovat v průběhu času. Práce by měla odhalit, že organizace této sportovní události nemusí pro stát přinášet pouhý benefit, ale může přispět i k politicko-ekonomické nestabilitě a společenské krizi.

Klíčová slova: olympijské hry, Rio 2016, MSE, Brazílie, dopad

Abstract

Pařízková, Anežka. *The reverse face of the Olympic Games in Latin America. The case of Brazil: Prosperity or failure?* Hradec Králové. Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2020, 72 pp. Diploma thesis.

The aim of this diploma thesis is to point out the possible impact of the Olympic Games in the case of the Summer Olympic Games in Rio de Janeiro 2016. The impact of the Olympics will be researched from a political, economic, and social perspective during 2009-2019, where each of these effects contain its own question. The period before, during and after the Olympic Games is deliberately chosen so that the individual effects can be observed over time.

This work should reveal that the organization of this sporting event does not bring only the benefit, but it can also contribute to political and economic instability and social crisis.

Keywords: Olympic games, Rio 2016, MSE, Brazil, impact

OBSAH

ÚVOD.....	1
1. Teoretická část	8
1. 1. MSE	9
1. 2. MSE a olympijské hry.....	15
1.3. Dopady OH	18
1.3.1. Politický efekt	19
1.3.2. Ekonomický efekt	22
1. 3. 3. Sociální efekt.....	24
2. Doba předolympijská a proces žádání o OH.....	27
2.1. Politicko-ekonomické a sociální souvislosti	30
3. RIO 2016.....	34
4. Hodnocení vlivu OH	37
4.1. Politický efekt	39
4.2. Ekonomický efekt	44
4.2.1. Brazilská ekonomika v kontextu LOH.....	44
4.2.2. Analýza nákladů a přínosů: pozitivní nebo negativní efekt?48	
4.3. Sociální efekt.....	50
ZÁVĚR	53
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	57
INTERNETOVÉ ZDROJE	57
LITERATURA.....	66
PŘÍLOHY	72

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

BRL	Brazilský real
LOH	Letní olympijské hry
MDB	Movimento Democrático Brasileiro (Brazilské demokratického hnutí)
MOV	Mezinárodní olympijský výbor
MSE	Mega-sporting event (mega sportovní událost)
OH	Olympijské hry
OSN	Organizace spojených národů
PDT	Partido Democrático Trabalhista (Demokratická strana práce)
PP	Progressistas (Progresivní strana)
PSD	Partido Social Democrático (Sociálně demokratická strana)
PSL	Partido Social Liberal (Sociálně liberální strana)
PT	Partido dos Trabalhadores (Dělnická strana Brazílie)
Rio 2016	Letní olympijské hry v Riu de Janeiru 2016
Rio	Rio de Janeiro
USD	Americký dolar
ZOH	Zimní olympijské hry

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Vybrané koncepty.....	4
Tabulka č. 2: Příklady definic mega událostí.....	11–12
Tabulka č. 3: Klasifikace sportovní události.....	14
Tabulka č. 4: Zařazení LOH 2016 v Riu de Janeiru.....	16
Tabulka č. 5: Operacionalizace exekutivního efektu.....	21
Tabulka č. 6: Soutěživost voleb.....	40
Tabulka č. 7: Změna vlády.....	41
Tabulka č. 8: Vládní sdílení mandátů.....	42

Seznam grafů

Graf č. 1: Brazílie – HDP na obyvatele 2009-2019.....	45
Graf č. 2: Brazílie – Nezaměstnanost 2009-2019.....	46
Graf č. 3: Brazílie – Chudoba 2009-2019.....	47

ÚVOD

Olympijské hry jsou největším sportovním svátkem nejen pro všechny sportovce, ale také pro všechny fanoušky. Sledovat tuto velkou akci mohou téměř všude na světě, ale pokud jim pouhý televizní přenos nestačí, mají možnost se vydat přímo do místa dění. Například poslední Letní olympijské hry v Riu de Janeiro v roce 2016 navštívil více jak 1 milion turistů, z čehož těch zahraničních bylo 410.000 (Kalvapalle 2016). Všichni návštěvníci se po dobu olympijských her můžou těšit bohatému programu, který kromě sportovních výkonů zahrnuje i doprovodné akce pro samotné návštěvníky. Suvenýry na každém kroku a dočasný nárůst cen za veškeré služby je jedním z triků organizátora, jak na celé události co nejvíce profitovat.

Mezi fanoušky se řadí i značná část politiků, a proto si řada státních představitelů nenechá uniknout příležitost se na této události ukázat. Olympijské hry tak představují speciální místo pro neformální jednání a zviditelnění. Největší prostor k sebe prezentaci je zaručen pořadatelské zemi a jejím čelním politickým reprezentantům. Nicméně organizace takto velké sportovní události s sebou nese velkou zodpovědnost v podobě bezproblémového průběhu her, začlenění místního obyvatelstva, úpravy infrastruktury a výstavby potřebných sportovišť. Finanční a časová náročnost jsou hlavními faktory, které odrazují řadu států i od pouhého podání přihlášky k této sportovní akci. V roce 2007 se tohoto nesnadného úkolu rozhodla zhostit Brazílie, která se přihlásila k pořádání Letních olympijských her 2016, a jejíž motivací se stala úspěšná žádost o Mistrovství světa ve fotbale pro rok 2014. Obdobně velkolepá akce mohla již dopředu prověřit pořadatelské schopnosti této země.

V roce 2009 bylo o pořádání LOH rozhodnuto – Brazílie vyhrála volbu a stala se tak centrem pozornosti pro rok 2016 nejen pro celý sportovní svět. Za dějiště 31. novodobých olympijských her bylo vybráno Rio de Janeiro, které zároveň získalo historický primát v pořádání OH v celé Jižní Americe. Hlavním sloganem těchto her se stal „Nový svět“ vyjadřující jednotu, respekt pro různorodost a vůli ke změně. Tyto atributy měly znázorňovat změnu světa k lepšímu a zároveň zanechat pozitivní stopu (Rio 2016 2016).

Novodobé olympijské hry¹ byly vystavěny především na myšlence svého zakladatele Pierra de Coubertina, který prohlásil:

„Nejdůležitější věc v životě není vítězství, ale boj; zásadní věc není vyhrávat, ale bojovat správně“ (MOV 2020).

Společně s tímto výrokem vzniklo i motto „rychleji, výše, silněji“ (lat. Citius, Altius, Fortius), které je hlavním pilířem olympijských her až do současnosti. I když Coubertinova myšlenka zůstává, podoba a smysl her se mění. V současné době nelze pochybovat o tom, že hry neslouží pouze k demonstraci úžasných sportovních výkonů, ale mnohdy i k podpoře režimu a jeho legitimizaci, prokázání ekonomické nezávislosti a k prokazování silného vlivu na mezinárodním poli. Pro zemi se tak OH nestávají pouhou sportovní akcí, ale také důležitým politickým nástrojem. Jedná se o velmi pestrou sportovní událost, která se koná jednou za čtyři roky², a tudíž ji předcházejí obrovské přípravy. Místa, kde se hry budou konat, je nezbytné připravit jak po stránce dopravní, tak i bezpečnostní, a zajistit všem sportovcům vhodné zázemí. Ne vždy je ale vybraný stát již dopředu schopen reagovat na všechny tyto požadavky. Případ Brazílie nebyl jiný a země se musela zavázat k vystavění nových hal a k zajištění náročných bezpečnostních opatření. Každý z těchto úkonů tvoří nemalou položku celkového rozpočtu, jenž se většinou v průběhu olympiády ještě několikrát navyšuje. Proto automaticky vyvstává otázka, jestli se počáteční investice alespoň částečně vrátí, a zdali se vůbec vyplatí pořádat tento druh sportovní akce.

Cílem této diplomové práce je zhodnotit právě možný profit (či ztrátu) pořádání Letních olympijských her v Rio de Janeiru 2016 (Rio 2016), a to z hlediska dopadu na politickou, ekonomickou a sociální sféru ve státě. I když lze předpokládat, že OH nejsou jediným důvodem zhoršené situace

¹ Novodobé olympijské hry vznikly díky Pierru de Coubertinovi, zakladateli Olympijského výboru (MOV), v roce 1896 jako odkaz na Antické olympijské hry, které se datují až do roku 776 př. n. l. (MOV 2020).

² LOH a ZOH do roku 1992 se společně pořádaly každé čtyři roky (kromě obou světových válek). Od roku 1992 již byly od sebe odděleny a vznikl tak mezi nimi dvouletý interval. Rozdíl čtyř let je zachován pro pořádání LOH/ZOH a toto meziobdobí se nazývá „olympiáda“ (MOV 2020).

v Brazílii, práce chce poukázat na to, že LOH 2016 státu nepřináší očekávaný benefit.

Již během přípravy na tuto akci proběhlo několik kritických událostí v podobě občanských protestů, ekonomické a politické krize, které naznačovaly, že se z pohledu Brazílie může jednat o opravdu komplikovanou situaci. Vrcholem byl pak politický konflikt v průběhu OH, kdy byla stávající prezidentka Dilma Rousseff obviněna z korupce a čelila impeachmentu. Jak mohly hry ovlivnit jednotlivé události bude zkoumáno za pomoci tří, resp. čtyř³ oddělených konceptů, které se věnují vybraným hlavním aspektům. Pro analýzu dopadu olympijských her na stát jsou stanoveny tři výzkumné otázky:

1. Jakým způsobem Rio 2016 ovlivnilo politicko-mocenskou pozici vládní strany a prezidenta?
2. Jaké jsou ekonomické dopady OH na Brazílii, je možné odhalit ekonomické benefity LOH po roce 2016?
3. Jak LOH ovlivnily sociální sektor z hlediska vnitřního odsouzení obyvatel?

Tato práce se zaměří na desetileté období od roku 2009 do roku 2019, ve kterém se pokusí zmapovat důsledek pořádání velké sportovní události na fungování státu z politického, ekonomického a sociálního hlediska v období před, během konání a po olympiádě. Jedním z hlavních důvodů pro výběr tohoto tématu bylo působení autorky jako dobrovolnice na olympijských hrách právě v Riu de Janeiru, kde měla možnost pozorovat vývoj her a dopad na místní obyvatelstvo. Při náhledu smutné reality mezi pozlátkem pro sportovce a chudobou běžného obyvatele města napadne snad každého, že tato událost přináší nejen věčnou slávu, ale též může mít zásadní vliv i na ty, kterých se to přímo netýká.

I když se této problematice věnuje už několik let řada autorů, nikomu se zatím nepodařilo vytvořit jednotnou teorii, která by byla aplikovatelná na všechny aspekty potenciálního vlivu OH. Jelikož výzkum efektu OH je postaven

³ Pro analýzu ekonomického efektu byly vybrány 2 koncepty, jež se shodně věnují olympijským hrám a ekonomickému dopadu, nicméně jeden ze stránky teoretické a druhý se zaměřuje na výpočet ekonomické výhody (podrobněji jsou tyto koncepty rozebrány v teoretické části).

na několika oblastech, bylo nutné si jednotlivé teorie/koncepty upravit tak, aby odpovídaly ambicím této práce. Cílem je přinést čtenáři ucelený dopad OH na stát, a to konkrétně na případě Brazílie. Toto téma je také neustále aktuální, právě díky pravidelnému pořádání her a zkoumání jejich dopadu. Aktuálně se nacházíme v období, kdy se měly uskutečnit další LOH⁴, přesto ale nemůžeme zapomenout na ty předchozí. I nyní lze pozorovat, zdali efekt LOH v Brazílii nějakým způsobem přetrvává.

Pro teoretické ukotvení olympijských her bude nejdříve představena definice mega sportovních událostí (MSE)⁵, pomocí které bude vymezeno, kam lze OH zařadit. K tomu poslouží především článek Martina Müllera s názvem *What makes an event a mega-event? Definitions and sizes* (2015), který se věnuje velikostem sportovních událostí. V teoretické části navazuje představení konceptů jednotlivých efektů, které jsou uvedeny v Tabulce č. 1.

Tabulka č. 1: Vybrané koncepty

JMÉNO	KONCEPT	PUBLIKACE	ROK	EFEKT
Patrick Theiner	Exekutivní efekt	<i>Faster, Higher, Stronger? The Political Effects of Sports Mega-Events</i>	2017	politický
Pasquale Scandizzo, Marie Rita Pierleoni	Pozitivní a ekonomické efekty	<i>Assesing the Olympic Games: the economic impact and beyond</i>	2017	ekonomický
Robert A. Baadem, Victor A. Matheson	Analýza nákladů a přínosů	<i>Going for the Gold: The Economics of the Olympics</i>	2016	ekonomický
Erin Mooney	Koncept vnitřního vysídlování osob	<i>The Concept of Internal Displacement and the Case for Internally Displaced Persons as Category of Concern</i>	2005	sociální

Zdroj: vlastní zpracování autorkou

⁴ LOH v Tokiu 2020 byly z důvodu světové pandemie COVID-19 přesunuty až na další rok – 2021.

⁵ Autorka v práci používá anglickou zkratku MSE, která je odvozena z anglického originálu mega sporting event.

Pomocí těchto konceptů budou zodpovězeny tři výše zmíněné výzkumné otázky. Z metodologického hlediska je tato práce kvalitativní jednopřípadovou studií s použitím metody analýzy, která se věnuje LOH, konkrétně příkladu Rio 2016. Účelem této práce je upozornit na propojení OH se základními odvětvími ovládanými státem a podívat se na dopad, který tato událost způsobuje před, během a po konání akce, resp. zdali vyvolané společenské, politické a ekonomické krize souvisely s olympijskými hrami. Jednotlivé efekty byly zkoumány napříč vymezeným obdobím, ve kterém se práce zaměřuje na vydané články o LOH v Riu de Janeiru od schválené kandidatury města na pořádání OH z roku 2009 až do roku 2019, kdy měl zbývat pouze rok do uspořádání dalších olympijských her.

Politický efekt, po analyzování článků věnujících se vnitrostátním politickým problémům ze strany prezidenta a vládní strany, bude představen za pomoci tří hlavních indikátorů (soutěživost exekutivních voleb, změna vlády, sdílení exekutivních mandátů), které ve své práci *Faster, Higher, Stronger? The Political Effects of Sports Mega-Events* (2017) použil Patrick Theiner. K těmto indikátorům budou využity převážně dva hlavní data-sets: Database of Political Institutions (DPI) a Polity5⁶, odkud budou čerpány proměnné, které budou porovnány v letech 2009-2019. Zásadní pro tyto ukazatele bude, zdali došlo k výrazným změnám v roce 2016, kdy byly OH uspořádány.

Ekonomický efekt je nejprve analyzován dle novinových a odborných článků, stejně tak jako politický. Poté pomocí analýzy ekonomických indikátorů porovnáme, jak se ve zkoumaném období proměnily hodnoty HDP, zaměstnanosti a chudoby. V ekonomické části je věnována též pozornost analýze nákladů a přínosů, ve které bude období rozděleno na části před a po OH s přidáním izolovaným rokem 2016, jenž bude tvořit kontrolní skupinu pro tuto komparaci.

Poslední efekt, který se tato práce snaží analyzovat, je sociální. Opět bude věnována pozornost jednotlivým článkům v daném období, a to konkrétně se zaměřením na vnitřní odsouvání obyvatel. Kritickou analýzou bude zkoumáno, zdali k tomuto fenoménu došlo před uspořádáním OH, a jak právě OH ovlivnily místní obyvatelstvo. Bude též klíčové pozorovat, jestli v případě

⁶ Patrick Theiner ve své práci použil právě tyto dva zmíněné data-sets (DPI a Polity), proto i zde jsou využity stejné zdroje.

obyvatel postižených odsouváním za účelem získání prostoru pro tuto velkou událost, došlo k odpovídající kompenzaci. Pro určení vnitřního odsouvání obyvatel budou použity indikátory: nedobrovolný původ pohybu, pohyb v rámci vlastních hranic a velikost skupiny lidí.

Práce vychází především z odborných článků vydaných v mezinárodních periodících jako jsou *Journal of Economic Surveys*, *Journal of Economic Perspectives*, *Leisure Studies*, *Third World Quarterly*, *The British Journal of Politics and International Relations*, *Political Studies Review* a další. V analytické části jsou použity online články anglicky, španělsky, portugalsky a francouzsky psaných médií. Také je čerpáno z reportů vydaných přímo Mezinárodním olympijským výborem a z knih věnujících se dopadům OH, mezi které patří *Circus Maximus: The Economic Gamble Behind Hosting the Olympics and the World Cup* od Andrewa Zimbalisty (2015) nebo *Rio 2016: Olympic Myths, Hard Realities* editována také A. Zimbalistou (2017). Tento autor je americký ekonom píšící mj. o MSE a věnující se ekonomické a politické problematice.

Mezi další autory zabývající se především ekonomikou a OH patří Robert A. Baade a Victor A. Matheson, kteří společně napsali několik článků o ekonomickém dopadu OH. Většina odborníků se shoduje, že ačkoliv byla vydána řada publikací, které se snaží vysvětlit (ne)zbytečné rozhazování peněz za tento typ události, stále v tomto prostoru chybí ucelená teorie, která by byla aplikovatelná pro porovnání na každé olympijské hry. Tento problém se vyskytuje ve všech oblastech dopadu, a přestože se mnoho autorů snaží o konceptuální propojení (Scandizzo, Pierleoni 2017; Zawadzki 2019; Moragas, Botella 1995; Malfas, Theodoraki, Houlihan 2004 a další), jednotná teorie v této oblasti stále chybí. Zásadním problémem teoretického zpracování bývá také rozdělení ex-ante a ex-post neboli doba před a po olympiádě, související též s krátkodobými a dlouhodobými dopady na stát. Práce se pokouší propojit veškerá tato členění, čímž se chce připojit do debaty, a zároveň tak otevřít nový prostor pro diskusi kolem vlivu OH na pořádající stát.

Zajímavý článek zaměřený na politický efekt, který bývá často opomíjený v souvislosti s OH, zpracoval Patrick Theiner. V něm nám představuje svoji studii týkající se MSE a politického dopadu prověřeného na událostech, které se konaly

v posledních 100 letech. Jeho studie slouží jako hlavní inspirace pro vypracování celé této práce. Často studie dopadů OH bývají zaměřeny na dlouhé časové úseky zahrnující několik sportovních událostí, čímž velké data-sety pouze nastiňují problematiku a již se neovládají věnovat s větší podrobností jednotlivým případům vysvětlujícím proběhlé situace. Diplomová práce chce pouze na jednom případě prokázat, že je možné propojit všechny efekty a zanalyzovat je o něco detailněji, než tak bylo učiněno jinými autory. Přesto cílem není zkoumat do hloubky sociální a ekonomický efekt z pohledu sociologa a ekonoma, ale především z pohledu politologa, který považuje za nutné připojit tyto oblasti i k oblasti politické, jelikož se vždy vzájemně prolínají.

První kapitola tvoří teoretickou část, ve které budou vysvětleny vybrané koncepty politického, ekonomického a sociálního efektu v souvislosti MSE a OH. Pro správné ukotvení OH se tak v první podkapitole představí koncept mega sportovních událostí od Martina Müllera a následně jaké dopady právě MSE mohou mít. Tímto je směřováno ke spojení MSE a OH, ze kterého se bude odvíjet celý zbytek teoretické části. Tato podkapitola je členěna do tří částí. První část je věnována politickému efektu za pomoci exekutivního konceptu od Patricka Theinera, v druhé části je zkoumán ekonomický efekt, který uvádějí autoři Pasquale, Pierleoni a také Braade a Matheson, a ve třetí části je použit koncept o vnitřním odsouvání obyvatel od Mooney.

Analytickou část tvoří tři hlavní kapitoly (2. 3. a 4. kapitola). Druhá kapitola je zaměřena na dobu před OH. Je složena ze dvou podkapitol, které se věnují procesu žádosti o pořádání LOH i celkovému pozadí a situaci v Brazílii v tomto období. Třetí kapitola se zaměřuje na průběh LOH v roce 2016, ve kterém připomene impeachment tehdejší prezidentky Dilmy Rousseff, a zároveň se věnuje průběhu her. Ve čtvrté kapitole práce přechází na hodnocení vlivu OH, a to ve všech třech vybraných sektorech (politický, ekonomický a sociální) se zodpovězením všech výzkumných otázek. Na závěr jsou shrnuty poznatky práce a zhodnocen výsledek jejího zkoumání.

1. Teoretická část

Celkový vliv olympijských her není možné orámovat jakoukoliv teorií (prozatím), proto je v této části nutné si pomoci rozdělením dopadu do skupin a pokusit se je konceptualizovat jednotlivě. Ačkoliv vyšlo mnoho odborných článků a literatury na téma vlivu olympijských her, většina se shodovala na tom samém, tj. že jej nelze jednoduše ohraničit a prokázat celkový dopad v jednotlivých sektorech bez nepřiznané intervence jiných faktorů. Profesor Jonathan Grix, který se specializuje na sport a politiku, se dlouhodobě zabývá MSE a soft power. Ten ve svém článku *The Politics of Sporting Mega Events: do the benefits justify the budgets?* (2012) nastínil, že obecně přijatelný fakt: „sportovní akce velkého formátu jsou pro nás dobré“ (Grix 2012) ve skutečnosti nemusí být pravdivý. Pro diváky a pro sportovce možná ano, nicméně organizátoři a obyvatelé pořádajícího státu mohou tvrdě narazit. Grix se také domáhá potřebného výzkumu efektu MSE, potažmo OH, ve kterém by se odhalily chyby těchto událostí (především v tématech, že národní sportovní úspěch inspiruje masy ke zdravému životnímu stylu; pořádání je ekonomicky lukrativní; faktor dobrého pocitu; městská přestavba a mezinárodní prestiž) (Grix 2012).

V této práci poslouží pro teoretické ukotvení olympijských her nejprve koncept „mega sporting event“ (MSE), s jehož pomocí budou zařazeny OH do skupiny velkých (mega) sportovních akcí, které mají několik společných jmenovatelů jako je vysoká návštěvnost, mediální dosah, počet sportovců, investice a mnohé další. Po kapitolách věnujících se MSE a OH budou představeny podkapitoly s upravenými koncepty politického, ekonomického a sociálního efektu, kdy u každého z nich budou podrobněji rozepsány jejich jednotlivé indikátory. V politickém efektu bude věnována pozornost především exekutivě, v ekonomické části bude zkoumán profit nebo případné ztráty zapříčiněné pořádáním OH a na závěr se sociální efekt zaměří na problematiku vystěhování obyvatel z důvodu nutných staveb pro tak velkou událost. Všechny efekty jsou navázané na výzkumné otázky, pomocí kterých bude naplněn cíl práce, jenž se zaměřuje na zhodnocení možného vlivu OH na stát. Práce očekává spíše negativní dopad

ve třech zmiňovaných kategoriích (politické, ekonomické a sociální), čímž chce upozornit na možné problémy spojené s pořádáním OH.

1. 1. MSE

Pokud se libovolná věc označí slovem mega, obecně si lidé představí něco velikostně nadrozměrného. Jenže jaká kritéria je vhodné použít pro uchopení rozsahu/rozlohy události, aby bylo možné rozlišit, co se vnímá jako běžná akce, a co už lze řadit do skupiny mega. První větší debata o definici mega událostí a také jejich dopadu, se objevila v druhé polovině 80. let 20. století během mezinárodní konference vědeckých odborníků v cestovním ruchu⁷. Pořádala se v kanadském Calgary, jakožto hostitelském městě poslední zimní olympiády (1988). Příspěvky několika odborníků z oboru se zaměřily na výhody a nevýhody pořádání velkých, nejen sportovních akcí. Mezi vystupujícími byli J. R. Brent Ritchie a Ju Yangzhou, kteří představili pojem mega-události a mega-atrakce a s ním spojené problémy s teoretickým uchopením a metodologií. Pro výzkum vlivu těchto událostí se zaměřili na ZOH 1988 v Calgary a výstavu slavné terakotové armády (Witt 1988: 76). Kanadský profesor Brent Ritchie se dlouhodobě věnuje mega událostem a s nimi spojeným cestovním ruchem. Již před touto konferencí vydal článek *Assessing the Impact of Hallmark Events: Conceptual and Research Issues* (1984), ve kterém navrhl klasifikaci významných událostí, jenž mohou ovlivnit cestovní ruch (nejedná se pouze o sportovní akce); dále navrhl klasifikaci typů dopadu, kterou na rozdíl od tradičního zkoumání ekonomického vlivu rozšířil i o politický a psychologický dopad; a jako poslední skupinu představil typy proměnných, které by mohly pomoci v měření jednotlivých vlivů (Ritchie 1984: 2–10). Ritchie tak významně přispěl do diskuse k MSE a inspiroval řadu dalších autorů věnujících se MSE, nicméně jeho hlavním zaměřením zůstal cestovní ruch a zkoumání vlivu událostí právě na tento jev, k němuž vydal několik knih.

⁷ Celý název kongresu zní 37. Kongres mezinárodního koncepčního rozsahu a metodologického sdružení vědeckých odborníků v cestovním ruchu, pro více informací viz. report z konference od Stephena F. Witta (1988).

Hned několik autorů se snažilo nalézt teoretické hranice pro velké sportovní akce, protože se zdálo nedostačující obecně řadit do této kategorie pouze olympijské hry, mistrovství světa ve fotbale, rugby apod. Záleželo také na tom, kde leží pomyslná hranice mezi velikostmi jednotlivých událostí.

„Mega události, ve smyslu jejich velikostního významu, jsou ty, které přinášejí výjimečně vysoký stupeň turistiky, prestiže nebo ekonomického dopadu pro ty, kteří tyto události pořádají, ať jsou jimi komunity, dějiště nebo organizace“ (Getz 2007: 25); (Gammon 2011: 106).

Takto MSE představil Donald Getz ve své knize *Event Studies: Theory, Research and Policy for Planned Events* (2007). Tato definice byla uchopena dalším z autorů věnujícím se MSE, Seanem Gammonem, který toto obecné tvrzení představuje jako to nejčastěji používané v akademické sféře. Obecně se tento výrok nedá téměř rozporovat, jelikož velikost, turistika a ekonomický dopad na pořádající stát/město jsou právě ony faktory, které nás při zkoumání vlivů MSE zajímají.

Podrobněji se ukazatelům velikosti, turistiky a ekonomickému dopadu věnovalo hned několik autorů, mezi které patří např. již zmiňovaní Ritchie a Yangzhou (1987), dále Roche (1994); (2000), Jago a Shaw (1998), Hiller (2000), Horne (2007), Gold a Gold (2011), Maening a Zimbalist (2012), Mills a Rosentraub (2013), Müller (2015). Každý z nich přišel s obdobnou konceptualizací MSE, která dost často navazovala na předchozího autora, a která se zabývala zahrnutím některých ze 4 hlavních indikátorů: turistická atraktivita, mediální dosah, náklady a přeměna. Poslední jmenovaný – Martin Müller ve svém článku *What makes an event a mega-event? Definitions and sizes* (2015), uvedl souhrnný přehled definic navržených výše zmíněnou skupinou autorů, jenž můžeme vidět v tabulce č. 2. (Müller 2015: 629). Müller se snažil u každého autora rozklíčovat, kterými indikátory se zabývá, a čemu věnují pozornost pro svoji definici mega události.

Tabulka č. 2: Příklady definic mega události

Zdroj	Definice	1.*	2.*	3.*	4.*
Ritchie a Yangzhou 1987: 20; Ritchie 1984: 2	„Velká jednoúčelová nebo opakující se událost limitovaného trvání, která slouží ke zlepšení povědomí, přitažlivosti a rentability turistické destinace v krátkém a dlouhém období. Tyto události spoléhají na svůj úspěch z jedinečnosti, statutu, na vzbuzení zájmu a atraktivitu“	+	-	-	-
Roche 1994: 1–2	„Mega události...jsou krátkodobé akce s dlouhotrvajícími následky pro města, která je uspořádají. Jsou spojeny s vytvořením infrastruktury a sportovních zázemí nesoucích často dlouhodobé dluhy a vždy vyžadujících dlouhodobé plánování k využití“	-	+	+	+
Jago a Shaw 1998: 29	„Velká jednorázová událost s mezinárodním rozměrem. Speciální událost s vysokým statutem a prestiží, která láká davy a širokou mediální pozornost... Jsou nákladné na uspořádání, přitahují prostředky do regionu, vedou k poptávce po přidružených službách a zanechávají za sebou odkazy“	+	+	+	o
Roche 2000: 1	„Velké kulturní (také komerční a sportovní) události, které mají dramatický charakter, přitahují davy lidí a jsou mezinárodně významné“	o	+	-	-
Hiller 2000: 182–183	„Krátkodobá, jednorázová událost s širokým dosahem ... média to přenášejí do celého světa...má významný a/nebo trvalý efekt na urbanizaci“	o	+	-	+
Horne 2007: 81–82	„Událost má významné důsledky pro hostitelské město, region, národ...(a) přináší znatelné mediální pokrytí“	-	+	-	+
Gold a Gold 2011: 1	„Kulturní a sportovní festivaly, které dosahují dostatečné velikosti a rozsahu, aby mohly ovlivnit ekonomiku a získat mediální pozornost“	-	+	-	+

Mills a Rosentraub 2013: 239	<i>„Významné národní nebo globální soutěže, které zapříčiní velkou účast a mediální pokrytí, což vyžaduje velké veřejné investice do infrastruktury, např. stadionů a obecné infrastruktury jako jsou silnice, bydlení nebo systém hromadné dopravy“</i>	-	+	+	+
Müller 2015: 629	<i>„Mega události jsou příležitosti přicházející ve vymezeném čase, které a) přitahují velké množství návštěvníků, b) mají velký mediální dosah, c) přichází s velkými náklady, d) mají velký dopad na zastavěné prostředí a obyvatelstvo“</i>	+	+	+	+

*Poznámky: 1. Přilákání turistů; 2. Mediální dosah; 3. Náklady; 4. Proměny

Zdroj: Müller 2015: 629

Martin Müller se v tomto případě jako jediný věnuje všem čtyřem faktorům. V tabulce č.2 si lze povšimnout, že nejvíce se autoři shodnou na mediálním dosahu a následně i určité formě transformace. Stále se ale objevuje výrazná diskuse o definici mega sportovních akcí jako takových. Ačkoliv se počáteční definice díky Ritchiemu odvíjí od turistické atraktivity, pro celkové uchopení není dostatečná. (Müller 2015: 628). K ní se vztahuje především návštěvnost jednotlivých událostí, jenže jak odlišit akce, která je mega, a která ještě ne? Nad numerickým ohraničením obecně váhají mnozí odborníci až do současnosti. Dokonce pro některé z vědců ani návštěvnost turistů není dostačující ukazatel mega akce. Např. dle Wolfganga Meanniga a Andrewa Zimbalisty je pro tento typ sportovní akce důležitým měřítkem také počet účastníků se sportovců, nikoliv pouze turistů. Díky tomuto kritériu by se daly vzít v potaz i různé běžecké akce s tradiční vysokou účastí atletů, které však mají nižší počet návštěvníků (Maennig, Zimbalisty 2012: 9).

Na mediální pokrytí se zaměřuje většina autorů. Jedná se o stoupající trend s nárůstem nejen televizních přenosů, ale také užívání nově dostupných technologií. Posun v této oblasti bude už brzy demonstrován během příštích olympijských her Tokio 2020, aktuálně přeložených na 2021, pokud budou vzhledem k celosvětové pandemii COVIDU-19 uskutečněny. Pořadatelé slibují několik inovací, kterými jsou např. samoobslužní roboti, 3D promítání, metoda rozeznávání obličeje

a dopravu bez řidičů. Od Japonska, jakožto od technologické velmoci lze očekávat mnohé novinky, které mohou určit nový směr nejen mediálních přenosů (Moore 2018), (Kelly 2019). Díky proměnám médií se postupně mění i jejich klasifikace. Do širšího povědomí se od 90. let dostává televizní pokrytí, a to jak na národní, tak mezinárodní úrovni. Dnes je tento faktor již natolik propojený s MSE, že pokud by se událost od-medializovala, nelze tak hovořit o MSE (Horne 2007: 82), (Müller 2015: 630). Důležitým přesahem, který média vytvářejí, není pouze mezinárodní dosah sportovních přenosů, ale patří sem i znázornění atmosféry daného místa, prezentace země, kde se událost pořádá, propojení diváka se sportovcem, bližší prožívání jeho pocitů a mnoho jiného. Jedním z možných indikátorů mediálního dosahu je prodej práv, který se v rámci MSE šplhá do výše několika milionů dolarů (Müller 2015: 630–631).

Rozpočet pořádání těchto akcí nezahrnuje pouze média. Celkově je nutné investovat do infrastruktury, výstavby areálů, zázemí, a to vše přináší společné náklady na zajištění chodu prostorů, pracovní síly, údržbu a další. V této kategorii se velké akce pohybují v nákladech miliard dolarů, které dost často převyšují vyhrazený rozpočet. Finance jsou v tomto případě neodmyslitelně spojeny s přeměnou pořádající země a především města. Právě ona změna je dalším faktorem MSE. Bohužel se v tomto případě nejedná vždy o pozitivní dopad. V případě olympijských her se organizátoři snaží odkazovat na trvalejší dopad urbanistické proměny, který však ve spoustě případů nenaplnuje plánovaný potenciál. Hned pár měsíců po pořádání velkých událostí si můžeme všimnout opuštěných stadionů a nevyužitých sportovišť. I v této kategorii se objevují odlišné názory, jak velký dopad by tato transformace měla přinést. Ukazatel tohoto faktoru tvoří tzv. kapitálové investice, což jsou výdaje, které v případě MSE zahrnují „*infrastrukturu (dopravu, energii, informační a komunikační technologie, ubytování atd.) a náklady na vybudování sportovišť, přidružené budovy (pro média atd.)*“ (Müller 2015: 634).

Za pomoci autora těchto kritérií Martina Müllera byly popsány čtyři hlavní dimenze, na jejichž základě může být definována sportovní událost jako mega nebo ne. Jedná se o jeden ze způsobů, jak takto učinit. Nicméně ani tato kritéria nám nezahrnují vše a pouze vymezují prostor pro jeden způsob nahlížení na ně, avšak opomíjejí i jiné důležité aspekty pro vytyčení MSE. Těmi mohou být

například zmiňovaný počet zúčastněných sportovců, vliv internetu a tištěných médií, celkové příjmy z akcí, rozdíl mezi časovými pásmy pořadatelské země a divácky nejsilnějších televizních trhů, faktory ovlivňující domácí ekonomiku, mezinárodní faktor a tzv. efekt dobrého pocitu⁸ (Maennig, Zimbalist 2012: 9–12). Protože by tyto příklady bylo daleko obtížnější operacionalizovat a tato práce se nevěnuje pouze konceptu MSE jako hlavnímu předmětu výzkumu, byl použit koncept navržený Martinem Müllerem i s jeho číselným rozpětím, který pomůže zařadit Letní olympijské hry v Riu de Janeiro 2016 do MSE.

Po porovnání jednotlivých aspektů velkých sportovních událostí mezi několika autory, Martin Müller navrhuje rozdělení sportovních akcí do třech kategorií dle velikosti. První z nich je tzv. větší událost (major) se ziskem 1–6 bodů ve 4 navržených dimenzích (turistická atraktivita, mediální dosah, náklady, transformace), druhá je označena jako mega událost se ziskem 7–10 bodů a poslední kategorií je giga událost, která musí získat 11–12 bodů. Pro bližší pochopení, jak jednotlivý typ akce může na body dosáhnout, je v textu uvedena tabulka č. 3.

Tabulka č. 3: Klasifikace sportovní události

Velikost	Návštěvnická atraktivita <i>Počet prodaných vstupenek</i>	Mediální dosah <i>Cena práv přenosu</i>	Cena <i>Celkové náklady</i>	Transformace <i>Kapitálové investice</i>
XXL (3 body)	>3 miliony	>USD 2 mld.	>USD 10 mld.	>USD 10 mld.
XL (2 body)	>1 milion	>USD 1 mld.	>USD 5 mld.	>USD 5 mld.
L (1 bod)	>0,5 milionu	>USD 0,1 mld.	>USD 1 mld.	>USD 1 mld.
Giga-událost		11–12	bodů celkem	
Mega-událost		7–10	bodů celkem	
Velká událost		1–6	bodů celkem	

Zdroj: Müller 2015: 635

⁸ Efekt dobrého pocitu (v originále feel-good effect) je často zmiňován v případě národa pořadatelské země. Vytváří dojem národní hrdosti, sounáležitosti, které mohou mít dopad na prosperitu země. Pro bližší nastudování této oblasti viz. např. Wolfgang Maennig a Marcel Porsche – *The Feel-good Effect at Mega Sports Events: Recommendations for Public and Private Administration Informed by the Experience of the FIFA World Cup 2006* (2008).

Největší událost, jak ji Müller označuje, se nazývá giga, nicméně jako všeobecně přijatelná definice mezi ostatními autory zatím není používána, a tak se převážně užívá pro všechny akce „větší než velké“ slovo mega. Müller argumentuje, že *„ačkoliv jsou giga události vzácné, je možné, že se v budoucnosti stanou běžnějšími, pokud aktuální trend vzrůstajících nákladů na samotné akce bude pokračovat“* (Müller 2015: 637).

1. 2. MSE a olympijské hry

Nejen dle navrženého konceptu Martina Müllera pro měření velikosti sportovních událostí lze považovat za samozřejmost, že olympijské hry patří mezi tu největší sportovní událost, kterou je možno vůbec uspořádat. Jejich dopad je nezpochybnitelný, a to jak z krátkodobého hlediska, tak i z toho dlouhodobého. Olympijskými hrami žije celý svět nejen v době jejich konání, ale intenzivnější pozornosti se pořádajícímu státu dostává, již rok předem a následně svět netrpělivě očekává, co se s dějištěm her bude dít nadále. OH již dávno nejsou pouze o výkonech sportovců. Jsou o celkové atmosféře a také o mezinárodním dopadu organizování této akce. Z politického hlediska se už Olympijské hry v Mnichově v roce 1936 proslavily jako politický nástroj Adolfa Hitlera pro šíření nacistické propagandy a obhajobu jeho diktátorského režimu. Z mediálního hlediska se staly prvními OH, které provázelo televizní vysílání (Ockerman 2016).

Další událostí, která vstoupila do historie, se stal mnichovský masakr při OH 1972. Zde bylo zavražděno 11 izraelských sportovců palestinskou teroristickou skupinou Černé září (Sherwood 2012). Ani po této tragické události se OH nevyhnuly dalším kontroverzím, a to v podobě bojkotů dvou po sobě jdoucích her (OH 1980 v Moskvě a OH 1984 v Los Angeles). Olympijských her v Moskvě se nezúčastnily Spojené státy americké a jejich spojenci v reakci na sovětskou invazi do Afganistánu. Na dalších OH v Los Angeles zase nebyl přítomen Sovětský svaz spolu s dalšími zeměmi Východního bloku (mj. i Československem). Tyto dva bojkoty byly reakcí na neustále vypjaté vztahy mezi Východem a Západem v době Studené války (Kobierecki 2015: 93–96). Nicméně OH mají i pozitivní mezinárodní vliv. Např. poslední LOH

v Riu de Janeiru se staly prvními hrami, na kterých bylo zastoupeno 10 sportovců pod MOV vlajkou za tzv. uprchlický tým. MOV se tak rozhodlo inspirovat všechny osoby, které musely uprchnout ze svých domovů (BBC 2016). Rio 2016 se také rozhodlo brát ohled na planetu a za každého sportovce vysadit jeden strom. Čím více se snažilo Rio 2016 pozitivně prezentovat okolnímu světu, tím více mělo problémů ve své vlasti a nevyhnulo se celonárodní krizi. Nyní se práce zaměří na velikost těchto her dle navržené škály Martina Müllera. V tabulce č. 4 jsou shrnuty náklady ze čtyř vybraných položek.

Počtem prodaných lístků se Rio 2016 řadí mezi giga události, dle oficiálních statistik jich bylo prodáno 6,2 milionů z 6,8 milionů možných, což tvoří 91 % celkové kapacity návštěvnosti všech soutěží. Oproti předchozím dvěma olympiádám (Peking 2008 a London 2012) byl tento zájem lehkým zklamáním, jelikož se na předchozích podařilo prodat 96 % resp. 97 % nabízených lístků. Alespoň zisky oproti Pekingu mělo Rio vyšší, když se za počet prodaných vstupenek podařilo utržit 321 milionů dolarů (International Olympic Committee 2020: 33).

Tabulka č. 4: Zařazení LOH 2016 v Riu de Janeiru

Počet prodaných lístků	Cena práv přenosů	Celkové náklady	Transformace
6,2 mil. ⁹	4,2 mil. USD ¹⁰	4,6 mld. USD ¹¹	8,2 mld. USD ¹²
Návštěvnická atraktivita	Mediální dosah	Cena	Transformace
3 body	3 body	2 body	2 bod
Celkem	10 bodů	=	MEGA- UDÁLOST

Zdroj: vlastní zpracování autorkou

Za návštěvnickou atraktivitu Rio 2016 získalo 3 body. Další položku tvoří média, resp. mediální přenos a jeho cena. Poplatek za práva přenosu byl celkově 4,157 milionů dolarů pro všechny regiony, z čehož největší položku zaplatil region

⁹ Zdroj: International Olympic Committee 2020: 33.

¹⁰ Zdroj: International Olympic Committee 2020: 28.

¹¹ Zdroj: McCarthy 2016.

¹² Zdroj: Etchells: 2017.

Severní Ameriky (USA a Kanada), jejichž poplatek tvořil víc jako polovinu z celkové ceny (2,119 mil. dolarů). Rio 2016 z celkové položky obdrželo 2 868 mil. dolarů, což ho činí zatím nejvýdělečnějším pořadatelským městem z pozice prodeje mediálních práv (International Olympic Committee 2020: 27–28). Tím si za cenu práv přenosů vysloužilo také 3 body.

Celkové náklady jsou první položkou, ve které Rio 2016 nezískalo plný počet, nicméně se jedná o položku nejspornější, a to u každých olympijských her. V práci použitý údaj vychází z oxfordské studie z roku 2016, která zkoumala olympijské náklady, a hlavně jejich překročení stanovených limitů. Ve výzkumu LOH 2016 v Riu byla stanovena celková cena OH 4,557 miliard dolarů¹³, která se skládá z dvou hlavních skupin: operačních nákladů (zahrnující veškeré technické, pracovní, přepravní, bezpečnostní náklady apod.) a přímých kapitálových nákladů (náklady na výstavbu veškerého sportovního zázemí).

Třetí významnou skupinou jsou nepřímé kapitálové náklady, které zahrnují požadovanou úpravu infrastruktury od silnic až po letiště, včetně hotelových kapacit. Tato položka se v oxfordské studii nezapočítává do nákladů, protože se jedná o nepřímé náklady spojené s uspořádáním této akce (Flyvbjerg, Stewart, Budzier 2016: 5–8). Ostatně i Müller s touto položkou počítá jako s dalšími náklady (nazývá je kapitálové investice) a neřadí ji pod ty celkové. Vzhledem ke stoupající tendenci objevování dalších nákladů na OH i roky po jejich konání, byly na základě celkového rozpočtu LOH 2016 přiřazeny 2 body (nelze ale vyloučit, že ve skutečnosti se náklady nacházely nad tři bodovou hranicí). Za poslední položku transformace Rio 2016 získalo 2 body, čímž se celkově dostalo na 10 bodů. S těmito body patří do kategorie mega událostí, což potvrzuje trend řazení této sportovní akce i mezi ostatními autory (např. Matheson 2006, Horne 2007, Azzali 2019). I když se již pohybuje na hranici pro giga události, v tomto případě si zanechá svůj status mega, tak jak ho používají i ostatní autoři. Pokud se bude následovat klasifikace Müllera i pro příští OH, velmi pravděpodobně se hry budou dostávat do statutu giga, díky možným větším nákladům a investicím.

¹³ Autoři pracovali s aktuálním rozpočtem zveřejněným do vydání jejich výzkumu (červenec 2020). V roce 2017 bylo zveřejněno, že celkové náklady se vyšplhaly dokonce na 13,2 miliard dolarů, a že celková částka může nadále stoupat (Downie 2017). Zveřejnění této částky se pravděpodobně týká celkového rozpočtu včetně kapitálových investic, které právě oxfordská studie vynechává.

1.3. Dopady OH

Odkaz OH je pro sportovce nesmazatelný. Navždy se dostanou do výsledkových tabulek svého sportu, a zrovna tak to platí i pro pořadatelskou zemi, která se zapíše do historie. Nicméně dočasná prestiž je vykoupena několika roky příprav, které se neobejdou bez komplikací, jež mohou ovlivnit celé obyvatelstvo dané země. Dopad OH na stát se může promítnout v několika oblastech a v různých formách. Může být hmatatelný, nehmatatelný, materiální, nemateriální, dlouhodobý, krátkodobý, viditelný ihned nebo až po delší době, omezený pouze na pořádající město či s přeshraničním dosahem (Preuss 2015: 5–6). Tato práce vyzdvihuje především tři již zmíněné dopady – politický, ekonomický a sociální.

Asi tou nejvíce diskutovanou oblastí bývá ekonomický efekt, který budí zájem široké mezinárodní veřejnosti z hlediska profitu země, nicméně zajímá především také obyvatelstvo pořadatelské země. Obecně se totiž jedná o ztrátové akce, které si na sebe nedokážou vydělat, a velké ambice pořadatelů se snahou ukázat se v tom nejlepším světle přináší investice do řady oblastí bez budoucího využití. Zároveň celkové náklady na událost tohoto typu by měly být po akci zveřejněny, čímž pořadatelská země rovněž prokazuje, na kolik byla schopná splnit plánovaný rozpočet. I když je všeobecně známo, že OH nemají vliv pouze na sport, ale zasahují i do ostatních oblastí, nikdo z autorů doposud nepředložil konkrétní komplexní teorii, která by zahrnovala prokazatelné dopady a byla by tak využitelná pro všechny olympijské hry. Jedním z největších problémů je demonstrovat dopady her bez okolních vlivů. Navíc je složité obsáhnout široké spektrum oblastí, kterých se OH dotýkají. Za další zrádný faktor je považován také čas a vymezení efektů, jak je pozorovat. Vzhledem ke komplikované politické situaci v Brazílii během OH, k zhoršující se ekonomice a několika celostátním protestům, byly vybrány tři hlavní efekty dopadu OH, díky kterým by se mohlo podařit nastínit, jaký vliv ve skutečnosti OH na stát mají.

Jednu z komplexnějších studií ekonomického efektu s mnohem více metodologickým pojetím představili dva italsí autoři Pasquale Lucio Scandizzo a Maria Rita Pierleoni. Ve svém díle *Assessing The Olympic Games: The Economic*

Impact And Beyond (2017) nabízí širokou škálu faktorů, které jsou ovlivněny olympijskými hrami. Mimo ekonomický sektor nabízí pohled i na fyzický, environmentální, sociokulturní, psychologický a politický dopad. U každého z nich jsou zahrnuty jak pozitivní, tak i negativní vlivy. Pro účely této práce tyto potenciální dopady olympijských her posloužily jako pomůcka pro zaměření se na konkrétní efekty. Z nich vychází ekonomický efekt, u kterého jsou pozitivní, negativní dopady zahrnuty ve zkoumání příjmů a nákladů her. Více se této oblasti věnuje podkapitola 1.3.2. Nyní se zaměří na průzkum jednotlivých oblastí od politického efektu přes ekonomický až po sociální.

Nejen zkoumání ekonomického efektu přináší obtíže. Ani politický a sociální efekt nelze jednoduše analyzovat. Jednotný teoretický přístup u těchto efektů nebyl zatím vytvořen, proto není možné univerzálně orámovat dopad her. Výběr konceptů odpovídá dostupným informacím o OH s ohledem na politicko-ekonomicko-sociální dění od schválení pořadatelství LOH 2016. Pro politický efekt byl vybrán koncept exekutivního dopadu od Patricka Theinera, pro ekonomický analýza pozitivních a negativních dopadů od Scandizzo a Pierleoni společně s analýzou nákladů a přínosů od Baadema a Mathesona, pro sociální koncept vnitřního odsouvání obyvatelstva od Erin Mooney. Prostřednictvím těchto efektů jsou v analytické části zodpovězeny výzkumné otázky.

1.3.1. Politický efekt

Většina autorů, kteří se věnují politickému efektu, se zaměřuje především na mezinárodní pole (např. Malfas, Theodoraki, Houlihan 2004; Ritchie 1984; Grix, Houlihan 2014; Chien-Yu, Pinch-Chao, Hui-Fang 2008, Grix 2013). Konkrétně se jedná o zaměření na mezinárodní vliv (a prestiž) státu pořádajícího MSE – OH.

V této práci není zkoumán mezinárodní dopad a manipulace se „soft power“¹⁴, ale dopad na vnitřní politické dění a komplikovanou politickou

¹⁴ Pro více informací o konceptu Soft Power viz. např. Joseph Nye – *Soft Power: The Means to Success in World Politics* (2004). Pro spojení brazilských olympijských a soft power viz. např. Bárbara Almeida, Junior Wanderley, Elizabeth Pike – *The 2016 Olympic and Paralympic Games and Brazil's soft power* (2014).

situaci v Brazílii. Jedním z autorů, který se zaměřil na stát jako samostatný celek, je Patrick Theiner ve svém příspěvku *Faster, Higher, Stronger? The Political Effects of Sports Mega-Events* (2017). Theiner představil komplexní kvantitativní studii věnující se MSE v posledních 100 letech. Předmětem jeho výzkumu bylo odhalení dopadu tohoto typu akcí na organizátory, tj. pořadatelské země. Autor jednotlivé efekty rozdělil do třech skupin – mezinárodní efekt, exekutivní efekt a společenský efekt, u kterých ověřuje tři hlavní hypotézy. Pro tuto práci byl vybrán exekutivní efekt, který se zaměřuje na domácí podporu exekutivy a s ní spojenou pravděpodobnost změn u vlády při pořádání MSE. Jeho hypotéza, „pokud stát hostí MSE, jeho domácí podpora exekutivy vzroste, ceteris paribus“ (Theiner 2017: 14) byla inspirací pro výzkumnou otázku politického efektu, která zní: Jakým způsobem Rio 2016 ovlivnilo politicko-mocenskou pozici vládní strany a prezidenta?

Pro výzkum politického efektu byla zohledněna politická situace v celé Brazílii se zásadní událostí – impeachmentem prezidentky Dilma Rousseff v roce pořádání her a předchozí (i pozdější) korupční skandály, které ovlivnily vnitrostátní chod země. Z tohoto hlediska je věnována pozornost možnému vlivu OH jako „viníků“ politické nestability. Jelikož Theiner jako jediný představil práci věnující se právě tomuto tématu¹⁵, mohl tak dobře posloužit pro účel této práce, která nebere v potaz mezinárodní vliv. Z jeho textu byly vypůjčeny některé jeho proměnné, které zkoumal v průběhu let 1896–2016 v časové ose každé MSE události před, během a po. Jelikož cílem práce není provést kvantitativní studii, ale jedná se o kvalitativní výzkum, v tomto případě bude vybráno pouze několik indikátorů, které budou porovnány kritickou analýzou v průběhu deseti let (2009-2019).

Theiner pro ověření své hypotézy používá tři proměnné: soutěživost exekutivních voleb, změna vlády a exekutivní sdílení mandátu. Pro přehledné vysvětlení jeho postupu je uvedena tabulka č. 5.

¹⁵ Sám autor zmiňuje nedostatek vědeckých prací, které se tímto tématem zabývají: „*neexistuje žádný teoretický rámec, který by mohl být aplikován na potenciální politický efekt MSE. Částečně je to z důvodu jejich „statutu jako jedinečného mezinárodního fenoménu, ale také částečně kvůli chybějícímu systematickému komparativnímu výzkumu“* (Theiner 2017: 12).

Tabulka č. 5: Operacionalizace exekutivního efektu

Název proměnné	Data-set	Pozn.
Soutěživost exekutivních voleb	Polity5	„pokud má MSE skutečně vliv na exekutivu, měla by být očekávaná menší soutěživost ve volbách po události“
Změna vlády	DPI	„pokud MSE přináší benefit pro exekutivu, měla by zůstat vláda u moci i po události“
Exekutivní sdílení mandátů	DPI	„vláda, která vyhrála pořádání MSE by postupně měla pozorovat narůstající legislativní mandáty“

Zdroj: Theiner 2017: 15

Autorova rozsáhlá studie využívá regresní model, který vzhledem k povaze této práce není zahrnut. Diplomová práce je jednopřípadovou studií nepokládající hypotézu, nicméně výzkumnou otázku, a aby mohl být odhalen potenciální vliv OH na exekutivu jsou vybrány Theinerovy hlavní indikátory uvedeny v tabulce č. 5. Ke každému indikátoru je vytvořena tabulka, která obsahuje několik proměnných. První, soutěživost exekutivních voleb, vychází z dat z Polity5¹⁶: *Regime Authority Characteristics and Transitions Datasets* (2020), ze kterých jsou využity: regulace naboru činitelů výkonné moci, soutěživost naboru exekutivy a otevřenost naboru exekutivy. Druhým ukazatelem je změna vlády, kde dochází k porovnání mezi prezidenty a hlavními politickými stranami na základě doby působení činitele u moci a politické strany u moci. Posledním indikátorem je vládní sdílení mandátů, který porovnává tři hlavní politické strany, jak se v průběhu let proměnily jejich mandáty a kolik mandátů připadá na vládní koalici. Druhý i třetí indikátor vychází z *Database of Political Institutions* (2018). Ačkoliv by se mohlo vycházet z několika různých data-setů věnující se kvalitě demokracii (např. *Varieties of Democracy*, *Freedom House Index*), pro tuto práci byly vybrány Polity5 a DPI na základě toho, jak s nimi zachází Patrick Theiner, autor exekutivního konceptu, využitého právě pro výzkum politického efektu. Oba data-sets zahrnují proměnné směřující na exekutivu, které jsou při dopadu LOH 2016 na stát klíčové. V Latinskoamerických státech je prezident, případně celá exekutivní složka

¹⁶ Projekt Polity je kvantitativní komparativní analýzou, která sleduje změny režimů ve všech zemích světa, a zaměřuje se též na autority jednotlivých režimů (Marshall, Gurr 2020: 1).

tím hlavním aktérem, který má vliv na stabilitu celého režimu. Proto je každý indikátor v jednotlivých letech porovnán ve vztahu s prezidenty a vládnoucími stranami. Výsledky zkoumání jsou prezentovány ve třech tabulkách na stranách 40, 41 a 42..

1.3.2. Ekonomický efekt

Literatura věnující se ekonomickému efektu MSE se začíná objevovat již v 50. letech minulého století. Za jednoho z otců pozorování tohoto efektu lze označit Simona Rottenberga, který již v roce 1956 napsal článek *The Baseball Players' Labor Market* (1956), kdy na příkladu baseballových hráčů zkoumá sportovní trh, jenž by měl být rovnocenný s ostatními. „Zaměřuje se na nejistotu příjmů ze sportovní události, monopolistický původ trhu práce, na původ produktu a poptávku, k nimž navrhuje, jak by se s tímto trh měl vypořádat“ (Sloane 2006: 1).

Dalšími výraznými články o ekonomickém efektu přispěli Walter C. Neale (1964) a následně Roger Noll (1976), kteří použili již rozsáhlejší ekonomické nástroje. Tato práce se ale ještě posune o několik desítek let dopředu a zaměří se na čtyři autory, za jejichž pomoci je odhalen dopad OH z ekonomické stránky. V první řadě to bude Pasquale Lucio Scandizzo a Maria Rita Pierleoni, kteří společně v článku *Assessing the Olympic Games: The Economic Impact and Beyond* (2017) zveřejňují rozsáhlou revizi literatury na toto téma, ale také zahrnují pozitivní a negativní dopady zkoumané v čase před a po. Z jejich potenciálních dopadů byly pro účel této práce vybrány tři hlavní indikátory, kterými jsou HDP, zaměstnanost a chudoba, které patří mezi základní makroekonomické indikátory. Pomocí analýzy ekonomických ukazatelů bude v letech 2009 až 2019 zkoumáno konkrétně HDP na osobu, míra nezaměstnanosti a míra chudoby. Tyto ukazatele byly vybrány kvůli spojitosti s OH, protože jedním z pozitivních vlivů olympijských her má být vytvoření nových pracovních míst, sociální programy a také příslib finančního zisku, který se má projevit zvýšenou poptávkou po službách, nárůstem cestovního ruchu a s tím spojený větší zisk na výběru daní. Scandizzo a Pierleoni uvádí několik pozitivních a negativních

potenciálních vlivů olympijských her (Scandizzo, Pierleoni 2017: 5–6), nicméně se dají zahrnout převážně pod vybrané tři indikátory.

Druhou část ekonomického efektu tvoří analýza nákladů a přínosů, která patří mezi častý nástroj pro zjišťování ekonomického efektu olympijských her (McHugh 2006; Scandizzo, Pierleoni 2017; Baade, Matheson 2016). Obecně studie MSE a konkrétně ekonomického dopadu označují tuto metodu za všestrannou a snadno interpretovatelnou včetně určení, zdali příjmy kompenzují veškeré náklady, které pořadatelské město vynaložilo. V článku *Going for the Gold: The Economics of the Olympics* (2016) od autorů Roberta A. Baade a Victora A. Matheson je tato ekonomická technika aplikována právě na olympijské hry. Mj. používají klasický vzorec přínos / náklady (Baade, Matheson 2016: 209), který je v této práci počítán hned 3x s ohledem na dobu před OH (2013-2014), během (2015-2016) a po události (2017-2018). Celkový vzorec vypadá následovně:

$$\left[\sum_{2013}^{2014} D/N \right] < \left[\sum_{2015}^{2016} D/N \right] > \left[\sum_{2017}^{2018} D/N \right]$$

V tomto případě jednotlivé části vzorce představují:

$\sum_{2013}^{2014} D/N$: odpovídá součtu podílu mezi příjmem z daní (D) a celkovými výdaji (N) v období 2013 – 2014

$\sum_{2015}^{2016} D/N$: odpovídá součtu podílu mezi příjmem z daní (D) a celkovými výdaji (N) v období 2015 – 2016

$\sum_{2017}^{2018} D/N$: odpovídá součtu podílu mezi příjmem z daní (D) a celkovými výdaji (N) v období 2017 – 2018

Aby bylo možné mezi sebou porovnat stejný počet let, byly vybrány dvouleté etapy před a po hrách. D ve vzorci znamená příjem daní vždy v jednotlivých letech a N tvoří celkové výdaje státu. Ačkoliv celkové náklady olympijských her spadají do roku 2016, nelze především investice izolovat pouze jedním rokem, proto se dá předpokládat, že výdaje na OH se mohou objevit v období již před jejich uspořádáním.

Tyto dvě části zkoumání ekonomického efektu by měly odhalit, jaké jsou ekonomické dopady OH na Brazílii a zdali je možné pozorovat ekonomické benefity LOH po roce 2016.

1. 3. 3. Sociální efekt

Za poslední část dopadu olympijských her byl vybrán sociální efekt, především díky známé problematice sociální nerovnosti v Brazílii a viditelné chudobě v nechvalně známých favelách¹⁷. Obyvatelé těchto městských částí jsou na okraji společnosti a jejich domovům většinou chybí úplně to základní, jako je fungující kanalizační systém. Takto se samozřejmě Brazílie světu nechtěla prezentovat, a proto musela předem podniknout výrazné kroky, kterými by tento problém alespoň částečně zakryla. Rio de Janeiro také narazilo na bezpečnostní komplikace v těchto čtvrtích a problém rozmístění některých favel. Město počítalo s výstavbou olympijské vesnice a některých sportovišť na pozemcích, které byly hustě obývané, což se každé olympijské hry ukazuje jako zásadní otázka. „*Jedna celá kategorie lidí je přehlížena, lidé, kteří jsou vhozeni do chaosu olympijských her každé čtyři roky: chudí lidé, kteří se nacházejí na špatném místě, na půdě, kterou hry potřebují pro stadiony a parkovací místa. Chudí lidé, kteří jsou kvůli olympijské tradici vystěhováni a posláni žít nový život s velkými obtížemi*“ (Donahue 2020).

To, že se jedná o běžnou praxi, dokazují svědectví lidí přemístěných kvůli výstavbě a také příslušné statistiky. Rio de Janeiro nebylo výjimkou a mediálně známým se stal především případ dnes již zaniklé favely Villa Autódromo. Právě události kolem této favely budou komentovány v sociálním efektu za pomoci konceptu vnitřního vysídlování osob od Erin Mooney, která se tomuto fenoménu věnuje ve svém článku *The Concept of Internal Displacement and the Case For Internally Displaced Persons as a Category of Concern* (2005).

Do mezinárodního zájmu se vnitřní vysídlování osob dostalo v 90. letech 20. století, kdy se především hledalo jednotné stanovisko, které by správně definovalo, kterých osob se přemísťování týká. Organizace spojených národů (OSN) v roce 1992 přišla s první konkrétní definicí:

¹⁷ Uvádí se, že Rio de Janeiro má kolem 1000 favel, ve kterých žije zhruba 14 % obyvatel města (Peréz Ventura 2016).

„Osoby nebo skupiny, které byly nuceny znenadání nebo nečekaně uprchnout ze svých domovů ve velkém počtu, což zapříčinil ozbrojený konflikt, vnitřní spor, systematické porušování lidských práv nebo přírodou či člověkem způsobená katastrofa, a které se nacházejí na území své vlastní země“ (Mooney 2005: 10).

Tato definice nejdříve napomohla odlišit uprchlíky od vysídlených osob tím, že stanovila teritoriální kritérium pouze na vnitřní hranice. Ačkoliv byly vymezeny i způsoby, kterými jsou osoby přesunuty, stále bylo toto vymezení označeno za nedostatečné. A to hlavně kvůli tomu, že se nejedná pouze o nečekané nebo náhlé přesunutí a nezahrnuje například přesuny organizované státem. V roce 1998 byla první definice poupravena a je v této formě používána nejen OSN, ale také většinou zemí. Úprava zní:

„Osoby nebo skupiny osob, které byly přinuceny nebo povinni uprchnout nebo opustit své domovy nebo svá bydliště zejména v důsledku ozbrojených konfliktů, vyhnutí se násilí, porušování lidských práv nebo přírodní či člověkem způsobené katastrofy, a kteří nepřekročili mezinárodně uznávanou státní hranici“ (Mooney 11).

Analýzou novinových článků se práce zaměří na odhalení vnitřního vysídlování osob kvůli zástavbě prostor pro olympijské hry. Ačkoliv text Erin Mooney nezahrnuje sportovní události jako důvod k přesouvání obyvatel, resp. mezinárodně uznávaná definice tuto skutečnost neuvádí, tato práce chce poukázat na to, že je možné MSE do tohoto konceptu zařadit. Autorka též přiřazuje ke konceptu možnosti přesouvání z důvodu developerských projektů, kterými jsou obyvatelé původní plochy ohroženi, a jejich přesunem může dojít k porušování lidských práv. Pro odhalení vnitřního přesouvání osob budou použity tři hlavní indikátory, kterými jsou důvod přesunu (za jakým účelem k tomuto došlo), hranice (zůstávají v rámci země) a forma přesunu (zdali došlo k odškodnění a adekvátní náhradě). Při naplnění těchto kritérií bude možné odhalit tento efekt jako aplikovatelný na OH. Bohužel koncept postrádá jasné časové vymezení, proto jednou z kritik této definice je, že není určeno, kdy odsun obyvatel končí,

případně kdy může být ukončen. Nicméně jako řešení jsou uváděny dvě možnosti: končí návratem na původní místo, nebo došlo k usazení se v nové části země. Zodpovědnost by v obou případech měly nést vládní složky, které by také neměly porušovat svobodnou vůli obyvatel (Mooney 2005: 22). Jak si Rio de Janeiro v případě vnitřního přemísťování osob vedlo před OH z důvodu výstavby stadionů a olympijské vesnice, a zdali přesun byl ukončen po Rio 2016, bude zhodnoceno v kapitole 4.2.3.

2. Doba předolympijská a proces žádání o OH

Zatímco celý svět doufá v uspořádání Letních olympijských her Tokio 2020 alespoň v přesunutém termínu v červenci až srpnu 2021, již rok před jejich oficiálním konáním šéf Mezinárodního olympijského výboru prohlásil „že je toto město připravené jako žádné jiné před ním“ (Slodkowski 2019). Takto pozitivní hodnocení se před konáním LOH 2016 pro Rio de Janeiro nevyskytovaly. Naopak už dva roky před organizací her se členové MOV zmínili, že se jedná o ty nejhorší přípravy v historii (Barnes 2014). Poté, co Brazílie získala pořadatelství LOH, čekal ji několikaletý koloběh příprav, ale ani sedmiletý prostor pro včasné zajištění her nebyl pro Brazilce dostačující. Stát procházel několika krizemi od ekonomické i politické přes sociální nepokoje a problémy s korupcí. Brazílii nepomohla ani zhoršující se světová zdravotní situace, kdy roku 2015 začal rapidně stoupat počet nakažených virem Zika, a brzy se tak začalo mluvit o pandemii.

Dne 1. února 2016 dokonce Světová zdravotnická organizace (WHO) vyhlásila celosvětový stav nouze (ČTK 2016). Jak se s veškerými komplikacemi Brazílie vypořádala, a jak jednotlivé události ovlivnily přípravu a průběh her, bude představeno v následujících kapitolách.

V historii Brazílie žádala o olympijské hry pětkrát. Poprvé to bylo pro pořádání OH 1936. Veškerá předchozí snaha byla Brazílii vždy zamítnuta a až ten poslední pokus se stal pro ni úspěšným. V roce 2008 se země rozhodla podat svoji kandidaturu na Letní olympijské hry 2016 vedle šesti dalších měst, mezi kterými byla mj. i Praha. Ta však byla vyřazena již v prvním kole a do druhého kola s Rio de Janeirem postoupil Madrid, Chicago a Tokio¹⁸ (Almeida, Júnior, Pike 2013: 11–12). V říjnu 2009 mělo být rozhodnuto. Dle MOV průzkumu mezi obyvateli Ria jich 85 % vyjádřilo podporu brazilské žádosti (Barrionuevo 2009). Očekávání byla veliká a většina Brazilců věřila, že pořádání tak velké akce jim přinese lepší budoucnost.

¹⁸ Dalšími kandidujícími městy, která se společně s Prahou nedostala do druhého, kola byla Baku a Doha (Almeida, Júnior, Pike 2013: 12).

„Svět uznal, že nastal čas pro Brazílii“, těmito slovy se slzami a pln emocí tehdejší prezident Luiz Inácio Lula de Silva okomentoval vítězství Ria de Janeira, čímž bylo potvrzeno organizační město pro LOH v roce 2016 (Grudgings 2009). Získání pořádání olympijských her nebyl jediný sportovní úspěch prezidenta Luly de Silva. V roce 2007, rok po jeho druhém zvolení, se podařilo pro Brazílii získat také pořádání největšího fotbalového svátku – mistrovství světa ve fotbale, tzv. Světového poháru FIFA. Vzhledem k tomu, že Brazílie pro MS ve fotbale byla jediným kandidátem¹⁹, nebylo těžké konkurz vyhrát. I tak musel stát dokázat, že je na tuto MSE událost připraven. Vzhledem k fotbalové tradici v Brazílii, jenž je zemí nejen mnoha fotbalových fanoušků, ale především skvělých fotbalistů, byl tento úspěch slaven po celé zemi. Heslem oslavujících davů se stal „Světový šampionát 2014 je náš“ (BBC Sport 2007) a přípravy na něj mohly nastat.

I když je velmi pravděpodobné, že tento šampionát se řadí mezi další MSE, obsahem této práce je zaměřit se pouze na olympijské hry. Nicméně je nezbytné zmínit, že i tato akce měla dopad na Brazílii ve zkoumaném období, proto je alespoň okrajově zařazena do tohoto výzkumu, ale není ji věnována samostatná kapitola. Dalšího úspěch při žádání o MSE, konkrétně o LOH 2016, byl často spojován právě s pořádáním MS ve fotbale. Rio de Janeiro mělo těžit z částečně připraveného zázemí, a mohlo tak navázat své přípravy již na přípravy pro fotbalový šampionát.

Pokus o získání tolika MSE v tak krátké době je dokonce označováno za hlavní politický program prezidenta Luly. Brazilcům bylo prezentováno, že je to především snaha o zlepšení situace v zemi v podobě modernizace, rozsáhlého budování infrastruktury, přínosu nových sportovních areálů, zisku nových pracovních míst a v neposlední řadě podpory sociálních a kulturních programů (Eiras de Castro, Lange de Souza 2015). Tato snaha se prezidentovi vyplatila a Brazílie si v roce 2009 zapsala k pořádání MS ve fotbale i pořádání LOH 2016. Celková cena se ještě před pořádáním, a to pouze za přípravu kandidatur (celkem čtyři neúspěšné pokusy), měla vyšplhat na 180 milionů brazilských reálů,

¹⁹ Brazílie se představila jako jediný kandidát převážně kvůli tzv. rotaci světadílů, které FIFA pro pořádání požaduje. MS ve fotbale se stejně jako OH pořádá každé čtyři roky a předpokládá se, že se po sobě nikdy nejedná o ten samý kontinent (BBC Sport 2007).

což odpovídá zhruba 35 milionům amerických dolarů²⁰ (Lopes 2009). Konečně tak mohla Brazílie zúročit svoje předchozí žádosti a proměnit svůj olympijský sen ve skutečnost.

Brazílie ve svém programu navrhla celkový rozpočet 2,82 miliard dolarů (International Olympic Committee 2016), který nezahrnoval kapitálové investice, protože se nepočítají do přímých olympijských výdajů. Celková OH tak mnohdy bývá zkreslena právě o tuto položku. Schopnost finančně zajistit hry bylo také často dokumentováno úspěšným stavem brazilské ekonomiky, která patří mezi deset největších ekonomik světa (International Olympic Committee 2016). Brazílie se snažila ve své kandidatuře odlišit od svých konkurentů (Chicago, Madrid, Tokio) a zaměřila se na vylepšení nejen své země, ale zrovna tak vyhlašovala změny pro celý svět v podobě zelenější a modřejší planety. Také se spoléhala na veřejné finance, a ne tolik na soukromý kapitál, jako tomu bylo u ostatních kandidátů (Clift: 2015). V Kodani bylo rozhodnuto ve třetím kole 66 hlasy pro Rio de Janeiro, které tak porazilo Madrid. Po velké brazilské euforii již zbývalo pouze dokázat světu, že tato země je organizačně schopná a zároveň může dostat svým slibům, které při obhajobě směřovaly převážně na zlepšení bezpečnosti v Riu de Janeiru a pomoci chudým (Macur 2009).

I když veškeré přípravy začaly směřovat k olympijským hrám, na Brazílii stále čekal první těžký úkol v uspořádání MS ve fotbale 2014. Dříve než celý turnaj začal, objevovaly se problémy s výstavbou fotbalových stadionů. Rozpočet býval pravidelně navyšován a stavby se označovaly za tzv. bílé slony²¹. Bohužel všechny naplánované stadiony byly zamýšleny tak, aby splnily účel pro MS – velkou kapacitu. Problém je, že ve většině případů žádný z fotbalových týmů, který se v blízkosti stadionů nachází, nemá peníze na následný pronájem a údržbu. Vzhledem ke kapacitě, týmy nejsou schopné stadiony naplnit a nemají tak šanci na návratnost peněz (to samé platí i pro zázemí olympijských her). Objevovaly se i další problémy v podobě korupce u firem, které se zapojovaly do příprav

²⁰ V článku Lello Lopese (2009) je celková měna uvedena v brazilských realech. Pro sjednocení měny na americké dolary s ostatními zveřejněnými čísly v této práci byl použit kurz ke dni 17. 12. 2020, 1 BRL = 0,20 USD (zaokrouhleno) (XE 2020).

²¹ Bílý slon je označení pro stavby, na které jsou vynaloženy velké finanční prostředky, a které vzhledem k využitelnosti nejsou ve skutečnosti potřeba. Často se tak stává, že po uspořádání MSE nemají kvůli k vysokým nákladům na údržbu následné využití (Vickery 2014).

na obě MSE, kdy mezi nejznámější patří kauza Odebrecht²². Ani po uspořádání MS ve fotbale se situace příliš neuklidňovala. Brazílie postupně zapomínala na předchozí sliby a ve výsledku se tak stalo, že řada sociálních projektů, které měly pomoci těm nejchudším, bylo odvolána. Většina peněz šla do výstavby a možnost zasadit se o reálný rozvoj země se vytratila.

2.1. Politicko-ekonomické a sociální souvislosti

Prezident Luiz Inácio Lula da Silva, zásadní postava pro MSE kandidatury, byl zvolen do úřadu v roce 2002 jako kandidát brazilské Dělnické strany (PT). Této levicové politické straně se tak konečně podařilo uspět v prezidentských volbách a stala se nejsilnější vládní stranou. Lulovi se podařilo uhájít mandát i v následujících volbách a prezidentem byl až do roku 2010. Stal se mezi lidmi velmi populárním a snažil se pro Brazílii zajistit větší prestiž. Jeho sociální programy snižovaly chudobu a ekonomice se dlouhodobě dařilo držet se mezi těmi nejlepšími (Grudgings 2009). Za jeho druhé funkční v období 2006-2010 se hospodářský růst držel v průměru na 4,5 % (Silver 2020).

Lula též začal pracovat na otázce bezpečnosti země a zahájit tzv. program pacifikace, který měly na starosti policejní složky nazývané UPP²³. Ty měly pomoci s bezpečností jednotlivých favel v Riu de Janeiru a přispět k boji proti drogovým gangům, které velmi často favely ovládají. Tento program byl spuštěn v roce 2008 a měl favely postupně začlenit do běžného života ve městě a nenechat je izolované od ostatních. Ze začátku se program ukázal jako velmi úspěšný a v některých favelách docházelo k poklesu pokusů o vraždy, nicméně pouze do roku 2011 (Saborio 2017: 119–120). Problém byl, že UPP často působila v roli okupanta a nedocházelo tak k jednoduchému sžití s obyvateli favel. Řada občanů také přijala některé gangy jako záruku jejich bezpečnosti a ochrany, jelikož se již nechtěla spoléhat na policii. V některých případech gangy díky obchodu s drogami dokážou investovat do svých oblastí, a proto mají důvěru obyvatel. Vláda se snažila problém s favelami částečně potlačit, nicméně řešení nebylo nalezeno. Brzy začaly

²² Podrobnější informace budou představeny v následující kapitole.

²³ Z brazilského originálu Unidade de Polícia Pacificadora.

boje jak mezi gangy a policií, tak i místních obyvatel proti policii. Ta se v několika případech uchylovala k extrémnímu násilí anebo nebyla dostatečně vybavena. Státu chyběly peníze i na personální pokrytí, a tak nebylo možné zajistit uspokojující počet policejních sil (Saborio 2017: 121).

V roce 2011 po Lulovi přebírala mandát jeho stranická kolegyně Dilma Rousseff, která se stala první brazilskou prezidentkou. Dělnická strana uhájila své mandáty a udržela vedoucí postavení v zemi. Zároveň Lula uspěl s prosazením své viceprezidentky, která mohla pokračovat v jeho nastavené levicové politice. Dilmu čekalo několik výzev v podobě dohlédnutí na uspořádání dvou MSE, a hlavně na dodržení nastavených cílů k brazilské prosperitě. Nicméně pro Brazílii přicházely těžší časy, které vyústily hned v několik celonárodních krizí.

V posledním roce mandátu prezidenta Luly, byla objevena nová naleziště ropy, která vzhledem k blízkosti Ria de Janeira měla znamenat zásadní výpomoc do rozpočtu nejen státu, ale i města. Státní společnost Petrobras se měla zasadit o získání této ropy. Jisti svým ziskem začaly investovat do výroby a navyšovat pracovní místa společně s platy svých zaměstnanců. Rio de Janeiro počítalo s navýšeným rozpočtem a začalo se více zadlužovat. Bohužel se ukázalo, že vytěžit ropu vzhledem k nelehce dostupnému terénu je komplikovanější, než se čekalo, takže se nejednalo o žádný rychlý zisk. Další komplikací byl mezinárodní pokles ceny ropy v roce 2014 a dluh Brazílie tak nadále stoupal (Trendafilova, Graham, Bemiller 2018). Od roku 2011 země zaznamenala i zpomalený ekonomický růst, který se pohyboval pod 3 % až do roku 2013. S rokem 2014 přišel největší šok, kdy už téměř žádný nárůst nebyl zaznamenán (Silver 2020). Země, která prezentovala při podání žádosti o OH své ekonomické dovednosti, se s přiblížováním her dostávala do velkého propadu.

Rio de Janeiro mělo další zásadní úkol před MS ve fotbale a LOH, a to poradit si s výstavbou potřebných zázemí pro sportovce na místech, která byla obývaná. Nejznámějším mediálním případem se stala Vila Autódromo, největší favela přesunutá kvůli výstavbě olympijské vesnice. Již v roce 2010 bylo vystěhováno 153 rodin a prognózy počítaly s celkovým vystěhováním zhruba 30 tisíc obyvatel právě kvůli výstavbám pro dvě nadcházející MSE (France24 2013). Nicméně dle dostupných dat přímo z městské rady Rio de Janeira

bylo vystěhováno v období 2009-2016 celkově 75 tisíc obyvatel, což tvoří více než dvakrát více než původní odhad (Arsenault 2016).

Přemístění obyvatel se neobešlo bez obtíží, jelikož místní lidé chtěli bojovat za svá práva. Ve Vile Autódromo se mělo nacházet dohromady 583 rodin. Rok před LOH jich ještě asi 100 zůstávalo, i když bylo zničeno kolem 80 % domů. Tato favela se nacházela na místě, kde dlouhodobě probíhaly spekulace s pozemky a městské úřady se snažily obyvatelstvo odsunout již po delší dobu, nicméně nikdo z usedlých rodin nechtěl odejít (Bourcier 2015). Ačkoliv jim bylo slibováno, že nikdo nebude muset nuceně odcházet, ve skutečnosti docházelo postupnému ničení komunity bez předchozího oznámení.

Vláda sice nabídla obyvatelům alternativní bydlení, nicméně rodiny, které tuto nabídku přijmuly a přestěhovaly se, tak zjistily, že se nejedná o slibované kvalitní ubytování a např. náklady na elektřinu jsou nad jejich možnosti. Zároveň dosvědčily, že byl na ně ze strany města vyvoláván psychický nátlak. To umocňovala i policie, která byla do favely vysílána, a na základě jejího jednání docházelo k porušování lidských práv (Morales 2016). Po dlouhodobém odporu až do poslední chvíle odešly i poslední rodiny, které se snažily bojovat za svůj domov a Rio de Janeiro mohlo dostavit svoji olympijskou vesnici včas.

V roce 2014 Dilma Rousseff obhájila svůj prezidentský mandát, nicméně to bylo její poslední výrazné vítězství. Stále měla před sebou množství nevyřešených problémů, které se před olympijskými hrami neustále hromadily. Mezi ekonomickými a sociálními problémy se objevovaly i enviromentální, které mohly ohrožovat zdraví sportovců. Záliv Guanabara měl velice znečištěnou vodu, kterou Rio přislíbilo vyčistit z 80 %, z důvodu jeho využití pro vodní sporty v rámci OH. Nicméně kontaminaci odpadními vodami a velké množství odpadků pořadatelé nebyli schopni vyčistit ani z poloviny (Kaiser 2015). Přesto Brazilci měli obavy především z jiných důvodů.

Na povrch postupně začínala vyplouvat brazilská korupce spojená s ropnou společností Petrobras a s několika brazilskými politiky. V březnu 2014 začala tzv. operace „mytí auta“, kdy probíhalo vyšetřování ukazující na nejsilnější politickou stranu, kterou byla prezidentská strana Partido dos Trabalhadores (PT), veřejně hlásající boj s korupcí. Ta měla pomáhat s manipulováním některých státních zakázek, s čímž byl spojený i Petrobras (BBC News: 2018).

Brazílie se tak jen pár měsíců před LOH nacházela v hluboké politické, ale také v ekonomické krizi.

3. RIO 2016

Letní olympijské hry v Riu de Janeiru se pořádaly od 5. srpna 2016 až do 21. srpna 2016. A pár měsíců před jejich konáním se Brazílie postupně proměnila ze sebevědomého, politicky stabilního a ekonomicky úspěšného státu na stát bojující s korupčními aférami, nepřipravenými sportovišti a se světovou zdravotnickou krizí. Stát, který se těšil ze své šance ukázat se světu v tom nejlepším světle, začal spíše doufat v poklidné uspořádání OH.

Sportovci se začali obávat o svoje zdraví především kvůli probíhajícímu zdravotnickému stavu nouze kvůli viru Zika, který se začal velmi rychle šířit v zemích tropického pásu. Navíc se v Brazílii v tomto období začala rodit miminka s mikrocefalií, způsobující deformace hlavy. Mezi lidmi začaly panovat obavy a někteří sportovci dokonce odmítli na hrách účast²⁴. I tak Světová zdravotnická organizace olympijské hry nezrušila a termín ani místo se nemuselo měnit (BBC News 2016a). Pro Rio 2016 to však znamenalo vynaložení dalších financí na veškerá potřebná hygienická opatření. Další položkou navíc byla také nutná investice do bezpečnosti.

„Do zahajovacího ceremoniálu Ria 2016 zbývá jen něco málo přes měsíc a předolympijské dědictví města zahrnuje více než 2500 osob zabitých policií od roku 2009, kdy Rio získalo kandidaturu pro pořádání her“ (Lerer 2016).

Nejen Rio jako město, ale i Brazílie ztrácely svoji kredibilitu a málo kdo věřil, že samotné hry se obejdou bez problémů. Do úzkých se dostala i prezidentka země. Dilma Rousseff čelila stejně jako její straničtí kolegové korupčnímu skandálu. A i když nebyla přímo spojována s kauzou kolem Petrobrasu, padlo na ní obvinění kvůli manipulaci se státními penězi, aby mohla být v roce 2014 znovuzvolena. Místo příprav na zahajovací ceremoniál se tak Dilma ocitla před politickým soudem (Darlington, Charner 2016). V květnu 2016 senát schválil její dočasné odvolání, ke kterému mělo oficiálně dojít až v srpnu.

²⁴ Mezi sportovce, kteří se kvůli viru Zika LOH 2016 nezúčastnili, patřili i dva čeští tenisté Tomáš Berdych a Karolína Plíšková (ČT sport 2016).

Na pozici dočasného prezidenta byl dosazen viceprezident Michel Temer z opoziční strany s názvem Strana brazilského demokratického hnutí (MDP). Od Rousseff se odvrátila i část její vlastní strany, která následně vystoupila z vládní koalice. Vládní stranou se tak stala právě MDP, která je středo-pravicového zaměření. Paradoxem je, že Dilma Rousseff, ačkoliv neobviněna z největšího korupčního skandálu Brazílie, který byl stále ve vyšetřování, byla první, která na politickou krizi doplatila. Sama prezidentka prohlašovala, že se stala pouze součástí politického boje s opozicí o moc. K tomu se měl připojit strach ostatních politických stran z možného obvinění vlivných politiků. Sama nakonec doplatila na přesouvání peněz mezi fondy státního rozpočtu (BBC News 2016b).

Nový dočasný prezident Michal Temer nicméně nebyl, dle reakce Brazilců, o moc lepší variantou pro vyvedení Brazílie z krize. Na zahájení olympijských her, které se konalo na vyhlášeném stadionu Maracaná, byl davem vypískán. Rousseff se již této události neúčastnila a čekala na svůj politický osud. Proti Temerovi bylo uspořádáno několik menších protestů i během her²⁵ (Flynn, Stauffer 2016).

Ačkoliv ekonomickou a politickou krizi nebylo možné před světem schovat, o celkem úspěšné zakrytí se Rio 2016 snažilo alespoň u favel. Olympijská vesnice a park byly oddělené od zbytku města²⁶ a mezi přejezdovými zónami vojáci hlídali „pro turisty nepřijatelná“ území. Dokonce v některých případech byly podél linky městské hromadné dopravy postaveny vysoké zdi, které měly zakrýt smutnou realitu brazilské sociální nerovnosti. Některé typické domy chudších čtvrtí byly dokonce maskovány plakáty. Rio de Janeiro se snažilo všemožnými způsoby zakrýt součást svého města. Slíbená pomoc pro chudé zůstala nevyřešena (Lissardy 2016).

„Rio de Janeiro může mít stadióny prvotřídní kvality, ale má nemocnice na úrovni třetího světa“ (Gentili 2016).

²⁵ Poklidné protesty byly uspořádány i těsně před zahájením OH. Ačkoliv se mělo jednat o anti-olympijská shromáždění, většina protestujících se zaměřovala i na nového prezidenta s jasným sloganem Temer ven (Phillips 2016).

²⁶ Olympijský park, a především vesnice, se nacházely v části Jacarepagua, poblíž Barra da Tijuca, která se stala také jedním z center olympijských her. Tyto dvě oblasti leží na opačné straně města, než je historické centrum. Jsou také považovány za oblasti obývané střední a vyšší třídou.

Tímto výrokem byla shrnuta veškerá kritika špatných brazilských investic. Lula světu sliboval lepší stát, lepší Rio de Janeiro, nicméně se ukázalo, že investice nejsou vloženy tam, kde by bylo primárně potřeba, ale že se pouze staví pro OH bez uvažování nad dědictvím, které nové stadiony přinesou. To samé platí pro infrastrukturu, která byla vylepšena především v nejbohatší čtvrti a na ty ostatní se opět zapomnělo. Chudí lidé postrádají lepší hromadnou dopravu, kterou by mohli využívat k přemísťování se do práce. Bez vylepšené dopravy jsou nuceni cestovat i několik hodin. Stejně tak jako chybí zlepšení dopravy, tak je požadována modernizace zdravotnictví a školství. V těchto oblastech ale žádné změny Rio 2016 nepřineslo (Gentili 2016).

Rio 2016 mělo snahu prosazovat environmentální aktivity pro zelenější planetu a snížení uhlíkových emisí. Tímto mohlo přilepšit celkovému obrazu OH. Příslib vysazení stromku za každého sportovce byl demonstrován již při zahajovacím ceremoniálu, kdy sami sportovci symbolicky nesli semínka stromů k zasazení do květináčů. Bohužel po skončení olympijských her se plán na les sportovců poblíž Deodora nekonal, jelikož semínka skončila asi 40 km za městem na farmě. Stromy, které byly vysázeny v olympijském parku dnes spíše umírají, jelikož se o ně nikdo nestará. Ani tímto krokem Rio neprokázalo udržitelnost olympijských her (Wright 2017).

V čem se ale Rio 2016 pozitivně zapsalo do historie bylo umožnění startu prvnímu uprchlickému týmu v historii olympijských her. Skládal se ze sportovců se statutem uprchlíka, kteří byli vybráni ve spolupráci s jejich azylovými zeměmi. Výprava měla celkem 10 sportovců, mezi kterými byli převážně atleti, ale také judista a dvě plavkyně (Mather 2016).

Závěr her nepřinesl žádné velké komplikace. Rio i přes chaotickou situaci a celostátní krizi dokázalo uspořádat olympijské hry a zajistit sportovcům důstojné prostředí. Nicméně někteří obyvatelé se začali obávat, že je naopak to horší po skončení her očekává. Jak celkově hry obstály, a co se dělo ještě tři roky poté, je představeno v následující kapitole.

4. Hodnocení vlivu OH

„Jedním z důvodů, proč se Brazilci obrátili na prezidenta Lulu, který již kandidoval v roce 2002 po čtvrté, byla víra, že on a jeho Dělnická strana (PT) skončí se zkorumpovanou politikou klasické politické třídy. Místo toho Lulova administrativa PT a jeho vybrané nástupkyně Dilmy Rousseff se ukázaly jako stejně špatné, ne-li horší“ (McCoy 2016).

Euforie z olympijských her rychle vyprchala a Brazílie se navrátila do kruté reality hluboké recese, vysoké inflace, rostoucí nezaměstnanosti a masivní korupce. Jak bylo komentováno již před OH, Brazílie bude čelit nepříjemnému střízlivění (McCoy 2016). Po ukončení olympijských her vešel v platnost impeachment na Dilmu Rousseff ze strany senátu a prezidentka byla oficiálně odvolána z úřadu. Nový prezident Michel Temer složil přísahu 31. srpna 2016. Ačkoliv byl uznávaným politikem, i on čelil obvinění z korupce a byl spojován s hlavním korupčním skandálem Petrobrasu. Nicméně veškerá obvinění Temer popřel a ujal se funkce. I díky tomu nebyl u Brazilců příliš populární a skoro 60 % obyvatelstva se přiklánělo k jeho odvolání. Kritiku obdržel i za svojí nově jmenovanou vládu, která se skládala pouze z „bílých mužů“, proti čemuž se zvedla vlna nevole (Samuelson 2016).

Nadále pokračovalo vyšetřování korupčního skandálu „mytí auta“, do kterého bylo postupně vtaženo stále více politických představitelů napříč největšími stranami (PT a Movimento Democrático Brasileiro (MDB²⁷)). Ekonomické prognózy pro rok 2017 představovaly růst pod hranicí 1 %, což neusnadňovalo Temerovu pozici (Taylor 2016). Brzy po skončení her začalo mít Rio de Janeiro problém se svými sportovišti, a to dokonce včetně nejposvátnějšího – fotbalového stadionu Maracanã. Maracanã bylo dějištěm zahajovacího a závěrečného ceremoniálu a pro fotbalový národ jako je Brazílie je navždy spojen s jeho úspěchy. Tento stadion byl postavený již v roce 1950 a během 70 let se na něm odehrálo několik světových turnajů, ve kterých Brazílie

²⁷ V celé práci pro používání stejného názvu je použita zkratka MDB. Tato politická strana ale do roku 2017 používala PMDB, kdy na národním stranickém sjezdu v prosinci 2017 bylo odebráno P, označující „partido“, což v překladu znamená strana (Garcia, Caram 2017).

dominovala. Zdálo se, že po OH se na Maracaná náhle zapomnělo. Ze stadionu byly odnášeny tisíce sedaček a mj. došlo k rozbití oken a dveří. Stadion po OH neměl srovnané účty mezi vlastníky a pořadatelskou organizací Rio 2016. Chybělo zaplatit několik provozních účtů a zároveň navrátit toto sportoviště do pořádku (Charner, Darlington 2017). Bylo slibováno vše napravit, nicméně ani v roce 2019 budoucnost stadionu nebyla vyřešena.

Maracaná nebylo jediným sportovištěm, které hned pár měsíců po LOH mělo problémy. Situace dokazovala, že Rio 2016 předem správně nepromyslelo využití všech stadionů, a tak po OH spousta z nich zela prázdnotou. Rio se zaměřovalo na splnění veškerých požadavků MOV, a zapomnělo tak na vlastní možný užitek z těchto obrovských ploch. Výsledkem jsou zničené a opuštěné stadiony, které bývají tradičním prokletím MSE. Jedinými pravidelnými návštěvníky zničeného plaveckého olympijského stadionu jsou komáři, a další místa na tom nejsou o moc lépe (Martín 2017).

Půl roku po LOH 2016 jim byla stále věnována velká pozornost a na povrch dokonce začaly vycházet skandály spojené s brazilskou kandidaturou z roku 2009. Francouzský deník *Le Monde* v březnu 2017 odhalil spojitost mezi jedním Brazilcem a synem jednoho z členů MOV, jak mu před rozhodnutím o pořádacím městě předal 1,5 milionu dolarů (Bouchez 2017). Ještě v témže roce bývalý starosta Ria Sérgio Cabral (MDB) potvrdil, že docházelo k nakupování hlasů před volbou. Cabral byl již předem usvědčen z několika korupčních skandálů, za které byl odsouzen k 200 letům vězení. V případě her potvrdil, že se jednalo o částku 2 milionů dolarů a muž, který měl peníze předávat byl jeho blízký přítel (Sabóia, Mello 2019; BBC News 2019).

Olympijská vesnice, která měla po OH sloužit jako luxusní čtvrť stále nenašla své kupce a naprostá většina bytů se neprodala. Další sportoviště také nebyla přeměněna na to, co bylo slibováno²⁸, paradoxně prý kvůli nedostatku financí (Gatinois 2017). A aby toho v případě Brazilců nebylo málo, ještě v roce 2017 je zatčen prezident brazilské olympijské komise Carlos Nuzman opět kvůli korupci (Matín 2017). Ještě 3 roky poté (2019) probíhá vyšetřování, kdo všechno mohl být do této brazilské olympijské korupce zapojen, a které hlasy

²⁸ Z dalšího olympijského areálu – Deodoro měla být rekreační oblast. Ta měla být cílena především na obyvatele přilehlých favel, nicméně zatím nebyla otevřena (Gatinois 2017).

tak byly koupeny. Pátrání dokonce dostalo svůj vlastní název – „neférová hra“ (Pires 2019).

Smutné na celé situaci je, že za viníka nelze označit pouze Rio 2016. Velký podíl na veškerém dění kolem OH má vždy především MOV. Ten nastavuje pravidla pro hry a má na starost kontrolu pořadatelského města. Zároveň tento výbor vybírá dějiště OH na základě předložených programů všech kandidátů. Je to právě MOV, kdo by měl držet dohled nad odkazem her pro pořádající město, potažmo pro celý stát. Jak se nakonec Brazílie v průběhu 10 let vypořádala s olympijskými hrami bude představeno v následujících podkapitolách věnujících se jednotlivým efektům, a ve kterých zároveň budou zodpovězeny všechny tři výzkumné otázky.

4.1. Politický efekt

V této podkapitole jsou představeny jednotlivé indikátory politického efektu, pomocí kterých je zodpovězena výzkumná otázka: jakým způsobem Rio 2016 ovlivnilo politicko-mocenskou pozici vládní strany a prezidenta?

Cílem politického efektu bylo objevit možný vliv olympijských her na politický sektor, a to konkrétně na exekutivu dle tří indikátorů. První indikátor je soutěživost exekutivních voleb, pomocí kterého je předpokládáno, že pokud MSE, v tomto případě LOH 2016, mají vliv na exekutivu, tak lze očekávat menší soutěživost ve volbách po této události. Výsledek tohoto zkoumání je představen v tabulce č. 6. Nula a jednička ve sloupečku MSE a VOLBY znázorňují, jestli se v daném roce konala zmíněná událost nebo ne. V případě MSE bylo do tabulky zahrnuto i MS ve fotbale. Tři proměnné s názvy XRREG, XRCOMP, XROPEN jsou ukazateli soutěživosti voleb dle data-setu Polity5. XRREG značí regulaci nábory exekutivního činitele, tzn. v jaké formě volba probíhá. XCOMP určuje soutěživost tohoto výběru neboli volby, poslední XROPEN určuje otevřenost celého procesu, zdali obyvatelé mají rovnocenný přístup k výběru exekutivy (Marshall, Gurr 2020: 20–22).

Tabulka č. 6: Soutěživost voleb

ROK	MSE	VOLBY	XRREG	XRCOMP	XROPEN
2009	0	0	3	3	4
2010	0	1	3	3	4
2011	0	0	3	3	4
2012	0	0	3	3	4
2013	0	0	3	3	4
2014	1	1	3	3	4
2015	0	0	3	3	4
2016	1	0	3	3	4
2017	0	0	3	3	4
2018	0	1	3	3	4
2019	0	0	3	3	4

Zdroj: Vlastní zpracování autorkou na základě data-setu Polity5

(Center for Systemic Peace 2020).

Ve zkoumaném období 2009-2019 došlo ke dvěma MSE, v této práci je kladen důraz pouze na LOH 2016. Aby bylo možné prokázat v tomto případě nějaký dopad olympijských her, je nutné se zaměřit na volby po roce 2016. Ty se udály v roce 2018 a dle všech třech proměnných nedošlo k žádným změnám. Nebyly zaznamenány žádné velké rozdíly v soutěživosti voleb tak, aby bylo možné potvrdit menší soutěživost. Brazílie je ve všech pozorovaných letech stabilní a období před hrami ani po nich nepřineslo žádné rozdíly. Po celou dobu je Brazílie klasifikována jako 3-3-4, což dle Polity5 dokazuje soutěživé volby. Hodnota 3 v XRREG znamená, že jsou volby regulovány, dochází k soutěživosti a systém je institucionalizován. XRCOMP s výsledkem 2 vypovídá o soutěživých volbách, ve kterých je zvoleno dvě nebo více hlavních stran nebo kandidátů. Hodnota 4 v XROPEN ukazuje na otevřený systém a potvrzuje soutěživost volby. Jelikož v každém roce zůstávají hodnoty stejné nehledě na pořádání MSE, nelze vypořádat žádný vliv OH na soutěživost voleb.

Druhý indikátor se zaměřuje na změnu vlády a je porovnáván na základě změn prezidentů a stran. V tabulce č. 7 jsou uvedeny prezidenti se svými vládními stranami, kteří se v době před a po LOH vystřídali nejen na základě svého funkčního období. Stejně tak jako v předchozí tabulce, opět je zvýrazněno, ve kterém roce se konala MSE. Ke každému roku je přidělen prezident a vládnoucí strana, která díky brazilskému politickému systému odpovídá straně prezidenta.

Díky proměnným YRSOFFC a PRTYIN, které značí počet let v úřadě prezidenta (Cruz, Keefer, Scartascini 2018: 4–5), resp. strany, lze zaznamenat, zdali docházelo k pravidelným změnám po ukončení období nebo dříve. Díky impeachmentu na prezidentku Rousseff je známo, že její mandát nebyl dokončen a byla nahrazena Michelelem Temerem. Zároveň doposud vládnoucí Dělnická strana se stáhla do opozice a byla nahrazena MDB. Autor konceptu Theiner předpokládá, že MSE přinesou pro exekutivu benefit v podobě udržení se u moci i po události. V tomto případě je zaznamenán velký rozpor, jelikož právě po LOH 2016 došlo ke změnám.

Tabulka č. 7: Změna vlády

ROK	MSE	VOLBY	PREZIDENT	STRANA prezidenta	YRS OFF	PRTYIN	STRANA
2009	0	0	Luiz I. Lula da Silva	PT	7	8	PT
2010	0	1	Luiz I. Lula da Silva	PT	8	9	PT
2011	0	0	Dilma Rousseff	PT	1	10	PT
2012	0	0	Dilma Rousseff	PT	2	11	PT
2013	0	0	Dilma Rousseff	PT	3	12	PT
2014	1	1	Dilma Rousseff	PT	4	13	PT
2015	0	0	Dilma Rousseff	PT	5	14	PT
2016	1	0	Dilma Rousseff*	PT	6	15	PT
2017	0	0	Michel Temer	MDB	1	1	MDB
2018	0	1	Michel Temer	MDB	2	2	MDB
2019	0	0	Jair Bolsonaro	PSL ²⁹	1	1	PSL

Zdroj: Vlastní zpracování autorkou na základě DPI2017 (Inter-American Development Bank 2020).

²⁹ Partido Social Liberal (PSL)

Dle tabulky č. 7 je v roce 2016 stále uváděna Dilma Rousseff, protože většinu roku zůstávala oficiálně ve funkci (do konce srpna, než odvolání senátu nabylo pravomoci), to samé platilo i pro její stranu. Nicméně v následujícím roce patřila funkce již Temerovi a jeho straně MDB. Díky tomuto vývoji může být Theinerův předpoklad vyvrácen, jelikož Dilma Rousseff, ačkoliv jí zbývaly ještě dva roky ve funkci svůj mandát nedokončila. To samé platí pro její politickou stranu PT.

Poslední indikátor je vládní sdílení mandátů, jenž by mělo v případě strany, která pomyslně vyhrála pořádání OH, způsobit narůstající mandáty v legislativě. Hlavní vládní čili prezidentova strana je značena GOV1 ME a počet jejích mandátů určuje GOV1 MAN. Pro další dvě neúspěšnější strany je použit stejný systém, nicméně s označením GOV2 a GOV3.

Tabulka č. 8: Vládní sdílení mandátů

ROK	MSE	CELKEM	GOV1 ME	GOV1 MAN	GOV2 ME	GOV2 MAN	GOV3 ME	GOV3 MAN
2009	0	513	PT	83	MDB	89	PP	42
2010	0	513	PT	83	MDB	89	PP	42
2011	0	513	PT	88	MDB	89	PDT	28
2012	0	513	PT	88	MDB	79	PDT ³⁰	28
2013	0	513	PT	88	MDB	79	PDT	28
2014	1	513	PT	88	MDB	79	PDT	28
2015	0	513	PT	70	MDB	79	PDT	37
2016	1	513	PT	70	MDB	66	PSD ³¹	37
2017	0	513	MDB	66	PP ³²	38	PSD	37
2018	0	513	MDB	66	PP	38	PSD	37
2019	0	513	PSL	52	PP	37	MDB	34

Zdroj: Vlastní zpracování autorkou na základě DPI2017 (Inter-American Development Bank 2020) a Federal Elections in Brazil (Álvarez-Rivera 2018).

Strana, která by se po získání her měla držet u moci, je PT s prezidentem Lulou. V tabulce č. 8 je uvedeno, že v roce 2009 strana získala 83 mandátů, které v dalších volbách v roce 2011 navýšila na 88 mandátů. V následujících volbách v roce 2014 již takového úspěchu nedosáhla a pohoršila si o 18 mandátů. Ačkoliv jim v roce 2016 mandáty zůstaly, kvůli impeachmentu na prezidentku

³⁰ Partido Democrático Trabalhista (PDT)

³¹ Partido Social Democrático (PSD)

³² Progressistas (PP)

Rousseff se stáhla do opozice. I tak si ale udržela v posledních parlamentních volbách statut nejsilnější politické strany se ziskem 56 mandátů. Oproti předchozím letům se jedná ale o silný pokles a dokazuje to větší roztržitost brazilského stranického systému.

Straně MDB se podařilo posunout v roce 2016 z vedlejší vládní strany do vedoucí pozice. Nejprve MDB sama odstoupila z vládní koalice, ale jelikož PT z vlády odstoupila kvůli odvolané Dilmě Rousseff a novým prezidentem se stal Michel Temer, právě ze strany MDB. Vzhledem k tomu, že brazilský politický systém funguje jako koaliční prezidencialismus, dominuje především prezident a jeho strana.

V tomto případě je zaznamenán první pozitivní vliv, jelikož vláda, myšleno především prezidentská strana PT, vyhrála pořádání LOH 2016 a v následujících volbách v roce 2010 se jí podařilo získat více mandátů. To ale platilo pouze pro tyto jedny volby, jelikož pak dochází k zásadním změnám díky odvolání prezidentky a přechod do opozice. Po OH PT zaznamenala radikální pokles a ze svých 88 rekordních mandátů spadla na 56. I přes všechny korupční skandály zůstala stranou s největším zastoupením v parlamentu. Ostatním koaličním stranám, které byly ve vládě s PT nepřineslo získání pořádání LOH 2016 z tohoto hlediska žádné výhody, u strany MDB, která se držela na druhé pozici, došlo ke ztrátě 10 mandátů v následujících volbách (2010). Strana na třetí pozici – PP, byla ve volbách dokonce nahrazena stranou PDT.

Olympijské hry v Rio de Janeiru mohly mít vliv na politický sektor, nicméně nepřinesly potenciální benefity, které mohly tři vybrané indikátory odhalit. V případě soutěživosti voleb se od roku 2009 do roku 2019 nic nezměnilo, proto nelze hovořit z tohoto hlediska o dopadu na soutěživost voleb. Z hlediska změn vlády se po uspořádání (resp. již během) her událo několik zásadních situací, které ovlivnily exekutivu jak z hlediska výměny prezidenta, tak i vládní strany. I když na impeachment Dilmy Rousseff zapůsobilo několik různých faktorů v čele s ekonomickou krizí a několika korupčními skandály, je nevyhnutelné, že OH na tom měly také svůj podíl. Rozhodně ale indikátor změny vlády prokázal opačný efekt a s jistotou lze konstatovat, že hry nepřinesly pro exekutivu benefit. Alespoň v případě mandátů byl hned po získání pořadatelsví zaznamenán úspěch pro stranu PT v podobě navýšení počtu legislativních křesel.

Nicméně tento úspěch se nepotvrdil s příchodem olympijského roku 2016 a naopak PT se musela stáhnout do opozice. Práce v tomto případě prokázala, že pokud je možné potvrdit nějaký vliv OH na exekutivu, nejedná se o přímé benefity. Rio 2016 nepřispělo k udržení politicko-mocenské pozice nejsilnější strany PT a díky mezinárodní pozornosti byl celý svět svědkem politické krize, která vyvrcholila právě během LOH. Výsledkem bylo, že prezidentka Rousseff nedokončila své volební období a k moci nastoupil její viceprezident Michele Temer.

4.2. Ekonomický efekt

V této části je analyzováno, v jaké formě Rio 2016 mohlo ovlivnit brazilskou ekonomiku. Již dříve práce zmínila, že je ekonomický efekt rozdělen na dvě podkapitoly. V první se analyzují tři základní ekonomické ukazatele – HDP na obyvatele, nezaměstnanost a chudoba, a jejich hodnoty jsou porovnány v letech 2009 až 2019, aby bylo možné pozorovat vývoj před OH, a zdali rok 2016 měl nějaký zásadní dopad v podobě růstu nebo naopak. Základní ekonomické indikátory byly vybrány na základě několika efektů, které zmiňují autoři Scandizzo a Pierlioni, odkud byla myšlenka převzata a pojmenována jako tzv. koncept pozitivních a negativních dopadů. V druhé části pak navazuje analýza nákladů a přínosů, tak jak ji představili Baade s Mathesonem.

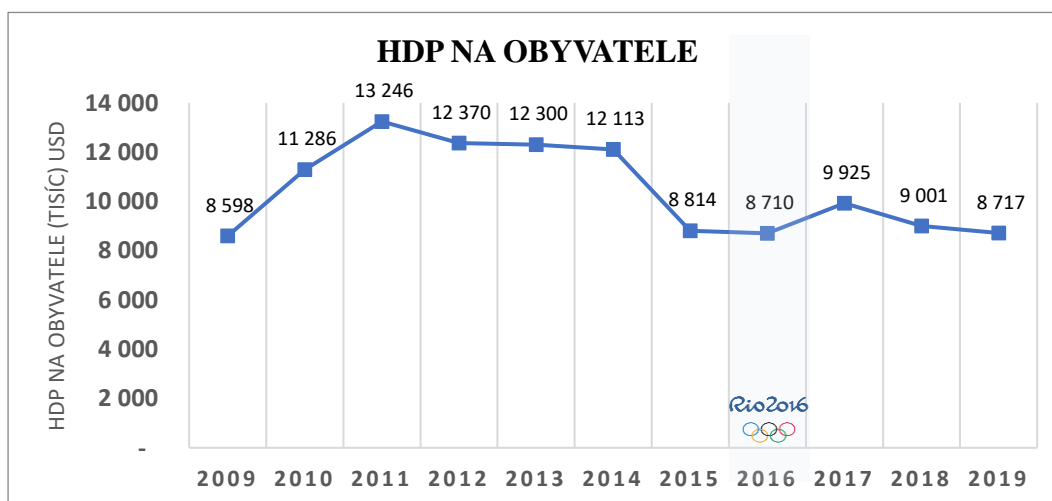
4.2.1. Brazilská ekonomika v kontextu LOH

„Když ekonomové chtějí určit úroveň ekonomického rozvoje země, pozorují hrubý domácí produkt (HDP) na obyvatele, který nabízí obecný pohled na stav státní ekonomiky“ (Samuelson 2010: 87). Tento indikátor se používá velmi často k charakterizování ekonomického výkonu každé země, což zahrnuje spotřebu, hrubé investice, veřejné výdaje a čistý vývoz. Tento makroekonomický parametr je zveřejňován každoročně, takže není komplikované zajistit data a vytvořit tak přehled zkoumaných let, které byly touto prací vytyčeny. V grafu č. 1 je možné

pozorovat vývoj HDP na obyvatele v Brazílii a lze tak odhalit, zdali Rio 2016 vykázalo nějakou abnormalitu v možném růstu.

Brazilská ekonomika evidovala velmi rychlý růst až do roku 2011, kdy HDP dosáhlo vrcholu 13 246 USD na obyvatele. Ve zkoumaném období bylo naopak nejpomalejšího růstu dosaženo právě v roce olympijských her. V roce 2016 se Brazílie dostala na pouhých 8 710 USD na obyvatele. V následujícím roce opět dochází k růstu a to na 9 925 USD, jenž poté znovu klesá. V roce 2019 se HDP na obyvatele dostává na úroveň roku 2016. Tento makroekonomický ukazatel neumožňuje sledovat specifické oblasti ekonomiky související s přeměnou zdravotnictví, vzdělání nebo změny ve výrobních metodách s využitím technologií. Pro podrobnější zkoumání by bylo nutné provést analýzu dalších indikátorů, kterými jsou např. blahobyt obyvatelstva a s ním související faktory (Stiglitz 2002).

Graf č. 1: Brazílie – HDP na obyvatele 2009-2019

Zdroj: The World Bank – Databank 2020a

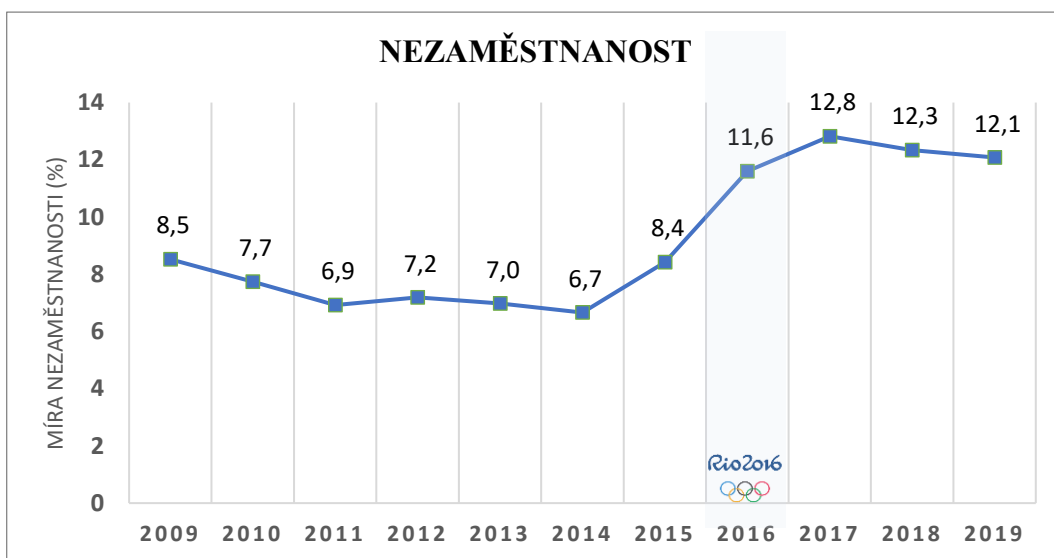
Další ekonomický ukazatel se věnuje pracovnímu trhu. Míra nezaměstnanosti měří schopnost ekonomiky generovat dostatek pracovních míst pro její ekonomicky aktivní obyvatele, což se pojí s dostupností práce (Organización Internacional del Trabajo 2020). Důležitost tohoto ukazatele potvrzuje zahrnutí do Cílů udržitelného rozvoje³³, které ve své osmé části

³³ Cíle udržitelného rozvoje tvoří program Organizace spojených národů na 15 let. O agendě tohoto typu bylo rozhodnuto v Riu de Janeiru v roce 2012 (United Nations 2020).

uvádí: podporovat dlouhotrvající ekonomický růst, inkluzivní a udržitelný, plnou a produktivní zaměstnanost a zároveň decentní pro všechny. Za nezaměstnané jsou brány osoby, které jsou starší 15 let a jsou ochotni pracovat, a i přes dlouhé hledání konkrétní práce ji nemají (United Nations 2020).

Jak znázorňuje graf č. 2, v období 2009-2014 je míra nezaměstnanosti stabilní kolem 7 %. Rokem 2015 se míra nezaměstnanosti výrazněji zvyšuje a dostává se přes 8 %. V roce olympijských her nezaměstnanost vystoupala až téměř k 12 %, přes která se přehoupla hned následující rok. Až do roku 2019 tento ukazatel zůstává téměř konstantní nad 12 %.

Graf č. 2: Brazílie – Nezaměstnanost 2009-2019

Zdroj: The World Bank – Databank 2020b

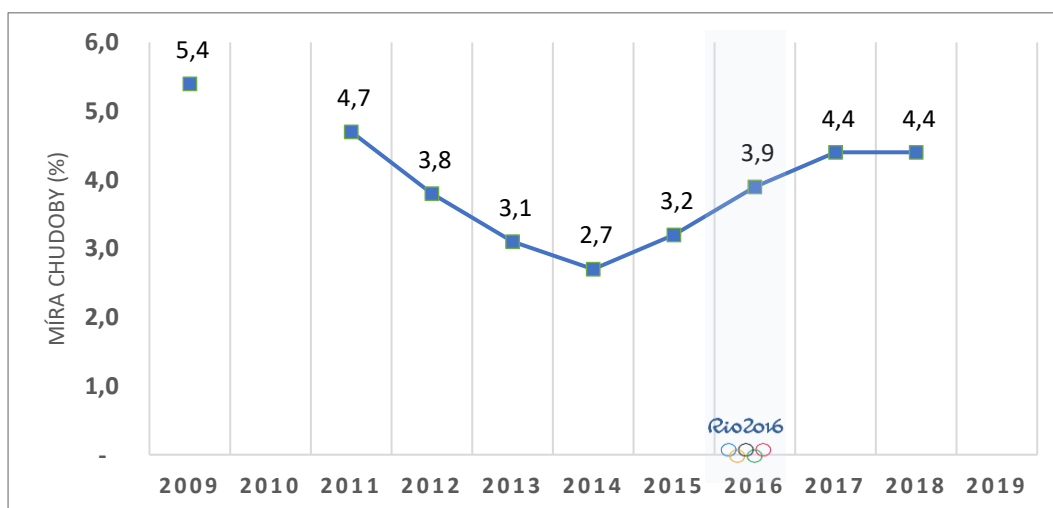
Při sledování meziroční odchylky odpovídá nejvyšší změna míry nezaměstnanosti roku 2016. Oproti roku 2015 proběhl téměř 4procentní nárůst. Po zbytek analyzovaného období tato změna dosahuje zhruba 1 %. Celkově lze vypořádat, že od roku 2009 až do roku 2014 má klesající tendenci. Vzhledem k tomu, že hry mezi svoje pozitivní vlivy zahrnují např. nová pracovní místa, očekávalo by se, že s příchodem her (a především v olympijském roce) tento parametr nebude vyšší. V tomto případě se objevil pravý opak, když největší nárůst nezaměstnanosti přináší roky 2015 a 2016. Tento efekt rozklíčovali

také autoři Stephanie Jasmand a Wolfgang Meannig, kteří zkoumali tento jev na olympijských hrách v Mnichově 1972 (Jasmand, Maennig 2007).

Nejnovější Zpráva o lidském rozvoji z Rozvojového programu OSN z roku 2019 klasifikuje Brazílii jako zemi s vysokým lidským rozvojem. Index HDI 0,76 značí pokrok a úsilí, které tato země vynaložila v oblasti sociálního zabezpečení za poslední desetiletí (United Nations Development Program 2019: 26). Další pohled na brazilskou realitu je nezbytný z hlediska analýzy ukazatelů blahobytu. Pro zkoumání jsou zásadní chudoba a nerovnost, jež berou ohled na příjem obyvatel jako dostatečný zdroj obživy a jeho přerozdělování mezi chudé a bohaté.

Historicky byla chudoba charakterizována nedostatkem určitých aspektů, které jsou pro jednotlivce ve vývoji ve společnosti zásadní. Společnost s vysokou mírou chudoby bude a priori omezena nízkou životní úrovní. Pro rozvoj osob by měl být zajištěn blahobyt a spokojenost se životem. Takovým příkladem můžou být favely, kde je omezený přístup k základním službám, zdravotní péči nebo vzdělání. Vláda tak musí hledat mechanismy, které pomohou zajistit dostatek daných služeb potřebným.

Graf č. 3: Brazílie – Chudoba 2009-2019³⁴

Zdroj: The World Bank – Databank 2020c

³⁴ Z neznámých důvodů nebyla dostupná data za rok 2010 a 2019.

Pokud jde o cíle udržitelného rozvoje chudoba se drží na prvním místě s cílem „vymýcení extrémní chudoby a hladu“ s podporou principů rovnosti, soudržnosti, začlenění do společnosti a sociální rovnosti. Nejčastěji používanou složkou pro měření chudoby je příjem. Člověk je považován za chudého, pokud jeho příjem nestačí k získání minima nezbytného pro živobytí (jídlo, oblečení, domácnost atd.). Extrémní míra chudoby značí podíl lidí žijících pod hranicí minimálního příjmu (hodnota chudoby 1,90 USD denně) a lze ji pozorovat v grafu č. 3.

Extrémní chudoba zaznamenala rychlý pokles od roku 2009, kdy se v chudobě nacházelo 5,4 % brazilské populace. Její minimum bylo zaznamenáno v roce 2014 s 2,7 % chudých. Poté prvně začalo docházet k mírnému zvyšování s 3,2 % v roce 2015, v olympijském roce s 3,9 % až do dosažení 4,4 % roku 2017 a 2018. Tato čísla naznačují, že Rio 2016 nepřineslo prospěch nejchudší populaci v Brazílii. Navzdory zvýšení příjmu na obyvatele po roce 2016, nezaměstnanost a chudoba zhoršují úroveň blahobytu Brazilců. Zhoršení těchto ukazatelů je však patrné i od roku 2014, který lze považovat za počátek změny ekonomiky a blahobytu Brazilců.

4.2.2. Analýza nákladů a přínosů: pozitivní nebo negativní efekt?

Studie ekonomického dopadu MSE zdůrazňují analýzu nákladů a přínosů jako všestrannou a snadno interpretovatelnou metodu k určení, zda vytvořený příjem kompenzuje výdaje přidělené na organizaci a rozvoj olympijských her. Navzdory úsilí provést přesný výpočet výdajů však mohou být dostupná čísla od pořadatelů a MOV zavádějící (Kasimati 2003; Zimbalist 2017). V návaznosti na Baade a Mathenson (2016) za příjem je považován výběr daní a veřejné výdaje zahrnují vládní financování olympijské infrastruktury, adaptaci, bezpečnost, přenos a pokrytí apod. Pro srovnání jsou vytvořena tři časová období skládající se vždy ze dvou let, tak jak je uvedeno v teoretické části.

Srovnání mezi třemi analyzovanými obdobími nám umožňuje identifikovat podíl daňových výnosů na celkových výdajích v čase. V pozitivním smyslu olympijské hry podporují cestovní ruch, obchod a spotřebu, zvyšují výběr daní

a poskytují vládě větší dostupnost příjmů pro financování výdajů, nicméně může dojít i k pravému opaku. Shromážděním informací z oficiálních zdrojů brazilské vlády a z datového úložiště Světové banky byly získány následující výsledky:

$$\left[\sum_{2013}^{2014} D/N = 0,36 \right] > \left[\sum_{2015}^{2016} D/N = 0,34 \right] < \left[\sum_{2017}^{2018} D/N = 0,36 \right]^{35}$$

Výsledky nám umožňují ohodnotit „efekt Ria 2016“ v průběhu času, počínaje roky 2013 a 2014, kdy příjmy z výběru daní představovaly 36 % celkových vládních výdajů. Podíl během období největší olympijské aktivity (2015 a 2016) klesnul na 34 % a následně pro roky 2017 a 2018 se dostal k předchozímu výsledku, kdy dosahuje 36 % celkových výdajů. Tento výpočet tedy převážně odhaluje, že v olympijské roce Rio nebylo schopné vygenerovat dostatečné příjmy, které by alespoň částečně, tak jako v předchozích letech, pokryly výdaje, které Brazílie má. V roce 2015-2016 se očekával vysoký zájem turistů, což mělo také znamenat větší příjem ze služeb a produktů. Pokud by tento dopad byl znatelný a přinesl pro stát větší výhody, měl by výsledný podíl v roce OH být větší než v letech předchozích. A kdyby docházelo k pozitivnímu trendu i v letech po hrách, podíl by se měl též navýšit. Ačkoliv v roce 2015 a 2016 brazilská ekonomika utrpěla značné ztráty, je alespoň znát, že po hrách se postupně zotavovala a dosáhla na výsledek před hrami. To může znamenat, že bylo vybráno více na daních, ale také, že se méně utratilo. Vzhledem k již nezahrnutým dalším extra nákladům na pořádání MSE by mělo obecně vždy dojít ke zlepšení, pokud ho rovnou nepřinese olympijský rok.

V pozorovaném období ekonomické ukazatele převážně nepodporují benefity OH. S rokem 2014 nastává rapidní pokles HDP na obyvatele, zvyšuje se nezaměstnanost, a také chudoba. V roce 2016 nejsou zaznamenána žádná zlepšení, naopak se pokračuje v negativním trendu. Bohužel tato práce nebyla schopná eliminovat veškeré vlivy, které ekonomikou hýbají a výzkum si je vědom, že OH nejsou jediným podnětem pro zhoršení situace. Jak je patrné i z analýzy nákladů a přínosů, v olympijském roce je opravdu zaznamenán negativní vliv,

³⁵ Výpočet s hodnotami daních a nákladů v letech 2013-2018 je uveden v příloze s názvem Analýza nákladů a přínosů Rio 2016.

který může být tvořen navýšeným rozpočtem, nižšími přínosy z her, než bylo očekáváno a také pokračující ekonomickou krizí.

4.3. Sociální efekt

Poslední podkapitolou olympijského post-hodnocení je sociální efekt a konkrétně zaměření na vnitřní odsouvání obyvatel. V předchozích kapitolách byl nastíněn problém místních obyvatel, kteří byli ve většině donuceni opustit své domovy na úkor výstavby sportovních areálů. Nejznámějším případem se stala favela Vila Autódromo, kdy se snažili její obyvatelé bojovat za svá práva i po skončení OH. Na základě předchozí analýzy novinových článků bude nyní definováno, zdali se dle třech určených indikátorů (důvod přesunu, hranice a forma přesunu) jedná o vnitřní odsouvání obyvatel, a jestli je možné vypořádat ukončení tohoto procesu.

Důvod přesunu byl jednoduchý, Rio de Janeiro potřebovalo volný prostor pro výstavbu olympijské vesnice a Vila Autódromo nezapadala do tohoto developerského plánu. Centrum pro pozorování vnitřního přesouvání obyvatel (IDMC) dokonce zařadilo Brazílii do svého reportu z roku 2016, který se věnuje přehlíženým přesunům po celém světě. Ačkoliv definice pro přesouvání obyvatel nezmiňuje sportovní události, s každými OH je jasné, že by měly být v tomto konceptu také zahrnuty. Report zmiňuje, že v Rio de Janeiro čelilo vystěhování kvůli LOH 6 600 rodin, které pocházely převážně z favel (IDMC 2016: 63).

Dalším indikátorem je vymezení prostoru pro přesun, kdy by vystěhované osoby měly zůstat na území dané země. V tomto případě se nejedná o úprk ze země a neklasifikujeme tak nikoho, kdo by z Brazílie odešel. Jelikož se ve většině případů jednalo o velmi chudé obyvatelstvo, bylo pro ně nutné zajistit adekvátní náhradu, pokud možno v blízkosti jejich původního domova. Ačkoliv proces vystěhování celých rodin z prostor pro výstavbu stadionů a olympijské vesnice byl započat už v roce 2009, většina z nich neobdržela konkrétní nabídku k přesunu a do poslední chvíle se tak nechtěla vzdát svých domovů. Rio de Janeiro nedalo obyvatelům prostor pro veřejnou diskusi a žádná z nabídek ani nebyla nikde veřejně

publikována, tak aby dala obyvatelům prostor a čas na rozmyšlenou. K přesouvání docházelo až do vzdálenosti několika desítek kilometrů od původního bydliště, což pro obyvatele vytvářelo zásadní problém kvůli dojíždění za prací, rodinou apod. V žádném případě kompenzace neodpovídala vzniklé škodě a ve většině případů byla dokonce nedostatečná (IDMC 2016: 63). S jistotou lze vyhodnotit, že definice vnitřního přesouvání osob:

„Osoby nebo skupiny osob, které byly přinuceny nebo povinni uprchnout nebo opustit své domovy nebo svá bydliště zejména v důsledku ozbrojených konfliktů, vyhnutí se násilí, porušování lidských práv nebo přírodní či člověkem způsobené katastrofy, a kteří nepřekročili mezinárodně uznávanou státní hranici“ (Mooney 11), byla naplněna ve všech třech indikátorech. Splňuje přinucené opuštění domovu v důsledku developerského programu (člověkem způsobené) a také nepřekročení mezinárodně uznávaných státních hranic, v tomto případě ani překročení hranic brazilského města. Dále došlo k porušení lidských práv a nedostatečnému informování o náhradách, resp. zamítnutí diskuse ze strany nuceně přemístěných osob. Vnitřní vysídlování zaniká, pokud se obyvatelé mohou navrátit do svých původních domovů nebo se úspěšně usadí na novém místě. Bohužel i v tomto případě Rio 2016 dokázalo, že odkazu olympijských her nevěnovalo dostatečně prostoru. Několik rodin se po LOH toužilo vrátit zpět do favely Vila Autódromo a po dvou letech po skončení OH se jim dokonce podařilo uspět. Vláda vystavěla v blízkosti nové domovy pro 20 vytrvalých rodin a přislíbila, že zajistí nové, lepší vybudování komunitního zázemí. Slib byl zatím stále nenaplněn (Talbot 2018).

Rio de Janeiro společně s vládou zatím prokazují, že tato problematika stále není uzavřená. Lidé, kteří se kvůli hrám přesunuli, nejsou stále adaptováni na novém místě a vzhledem k nedostatečné kompenzaci se cítí podvedeni. Ti, kteří ve svém boji s úřady vytrvali, se sice dočkali náhrady v blízkosti původního místa, nicméně zrovna tak strádají kvůli nedokončeným slibům ze strany vlády. Proti takto zásadnímu problému, který se netýká pouze LOH 2016 by měl vystupovat také MOV. Bohužel ten se snaží veškeré tyto věci přehlížet a nevěnuje jim dostatečnou pozornost. Nicméně právě tento výbor by měl mít schopnost navést potenciální hostitele OH ke krokům, jak si s touto skutečností poradit. Vždy by měl

být dopředu připraven plán, jak se co nejšetrněji zachovat k místnímu obyvatelstvu. V první řadě by se výstavby pro olympijské hry měly vyhýbat silně osídleným místům a v případě, že to nejde, nabídnout adekvátní náhradu, která ještě nezhorší životy dotčených občanů. V ideálním případě, pokud se jedná o vystěhování z důvodu výstavby olympijské vesnice, tak jako k tomu došlo právě v Riu, měl by stát vybudovat modernizovanou důstojnou náhradu. Bohužel všem jde primárně o zisk, proto tyto nové stavby nejsou určeny pro ty nejchudší.

Vzhledem k návaznosti MSE, kterými bylo MS ve fotbale 2014 a Rio 2016 nelze provést porovnání mezi událostmi, v jakém případě došlo k vnitřnímu vysídlení osob. Veškeré údaje jsou uvedené dohromady, jelikož výstavba stadionů, která začala pro MS ve fotbale se následně týkala i LOH 2016. Obecně k této otázce chybí studie, která by zveřejnila reálná čísla osob, které takto byly přesunuty a zajímavé by také bylo pozorovat, kdo byl ve skutečnosti adekvátně odškodněn. MOV se tomuto tématu vyhýbá a poškozeným osobám není nijak nápomocný.

Koncept vnitřního přesídlování osob také naráží na problém, kdy MSE nezahrnuje jako svoji zvláštní kategorii. Chybí tak porovnatelná data, která by nezahrnovala např. přírodní katastrofy, násilné konflikty apod.

Pro zodpovězení otázky, jak LOH ovlivnily sociální sektor z hlediska relokace obyvatel, práce věnovala pozornost konceptu vnitřního odsouvání obyvatel. Rio de Janeiro tvoří ukázkovou definici tohoto problému a tento fenomén se tak může potvrdit jako dopad OH.

ZÁVĚR

Cílem této diplomové práce bylo poukázat na dopad olympijských her na stát, konkrétně na případu Letních olympijských her v Riu de Janeiro 2016. Možný vliv této sportovní události byl ohraničen třemi hlavními efekty – politickým, ekonomickým a sociálním, které byly analyzovány v letech 2009-2019. Každý z nich se pak pomocí vlastních teoretických konceptů snažil odpovědět na své vlastní výzkumné otázky. Olympijské hry vzhledem ke svému pravidelnému pořádání (každé dva roky střídání mezi letními a zimními hrami) jsou neustále aktuálním tématem a jejich dopad sleduje široká veřejnost. Rio 2016 jsou do roku 2020 vzhledem k přesunutí LOH Tokio 2021, posledními letními hrami, jejichž odkaz stále přetrvává. Práce výběrem tří efektů ukázala na možnosti výzkumu dopadu olympijských her, který by měl být analyzován komplexněji vzhledem k propojenosti a vzájemné interakci jednotlivých rovin (politické, ekonomické a sociální).

První kapitola se věnovala teoretickému ukotvení celé práce, pro kterou bylo určující definovat a zařadit olympijské hry jako specifický typ události a následně představit všechny uvedené efekty. V první podkapitole této části byly představeny MSE neboli mega-sportovní události, pro jejichž definování byl využit koncept Martina Mülera, který velké události rozřadil do tří skupin velké, mega, giga. V druhé podkapitole byly olympijské hry umístěny do skupiny mega, na základě celkových nákladů, ceny práv za přenos, počtu prodaných lístků a transformace infrastruktury. Další podkapitola navázala dopady OH, která představila vybraných efekty státu (politický, ekonomický, sociální).

V podkapitole Politický efekt práce představila vybraný exekutivní koncept od Patricka Theinera vztahující se k první výzkumné otázce: Jakým způsobem Rio 2016 ovlivnilo politicko-mocenskou pozici vládní strany a prezidenta?

Další podkapitola představila ekonomický efekt, který měl následně zodpovědět druhou výzkumnou otázku: Jaké jsou ekonomické dopady OH na Brazílii, je možné odhalit ekonomické benefity LOH po roce 2016? K tomu byly vybrány dva hlavní koncepty. První část se věnovala pozitivním a negativním ekonomickým efektům od Scandizza a Pierleoni, přičemž sledovala

HDP na obyvatele, nezaměstnanost a chudobu. Na tyto základní ekonomické indikátory navázala druhá část ekonomického efektu, ve které byla použita základní ekonomická analýza nákladů a přínosů pro objasnění benefitu olympijských her.

Teoretickou část uzavřela podkapitola sociálního efektu, věnující se konceptu vnitřního vysídlování obyvatel od Mooney. Poslední výzkumná otázka zněla: Jak LOH ovlivnily sociální sektor z hlediska vnitřního vysídlování obyvatel?

Druhá kapitola a třetí kapitola se zaměřily na období před olympijskými hrami a během nich až do olympijského roku 2016. Důraz byl kladen na politické, ekonomické a sociální okolnosti, které se v tomto období udály. Hlubší analýza s použitím jednotlivých indikátorů pro všechny tři efekty byla představena ve čtvrté kapitole, která se zaměřila na celkové hodnocení vlivu Rio 2016 až do roku 2019.

Politický efekt představil spíše negativní dopady LOH 2016. Během OH probíhala politická krize, která vyvrcholila impeachmentem tehdejší prezidentky Dilmy Rousseff, proto se práce snažila hledat spojitost mezi veškerým politickým děním. Otázkou bylo, zdali tuto skutečnost mohly nějak LOH 2016 ovlivnit. Zaměření na exekutivu v tomto případě bylo právě kvůli problémům kolem prezidentky. Analýza soutěživosti voleb nepřinesla žádné výsledky, kterými by bylo možné označit vliv olympijských her za prokazatelný. Kde ale viditelně došlo k změnám, bylo při zkoumání změny vlády a také vládního sdílení mandátů. V obou případech došlo ke zhoršení situace jak pro prezidenta(ku), tak pro vládní stranu, která se dokonce během olympijských her dostala do opozice, právě kvůli skandálům prezidentky Rousseff. Přes několik korupčních skandálů, z nichž nejznámější se týkal státní společnosti Petrobras, a které také byly spojovány s Rio 2016, byla Dilma Rousseff odvolána za své vlastní chyby, které neměly s olympijskými hrami přímou spojitost. Theinerovy hypotézy byly ve všech třech případech vyvráceny, jelikož můžeme tvrdit, že:

1. Nebyla zaznamenána menší soutěživost ve volbách po pořádání LOH 2016, OH tedy neměly v tomto případě zásadní vliv na exekutivu.
2. Vláda po pořádání události nezůstala u moci, proto lze hovořit o tom, že Rio 2016 nepřineslo pro exekutivu velké benefity.

3. Vláda sice po získání pořadatelství LOH 2016 mohla pozorovat nárůst mandátů pro prezidentskou stranu PT, nicméně tato politická strana tento úspěch neudržela ani do roku her 2016, proto nelze jednoznačně prohlásit, že to pro hlavní politickou stranu přineslo dlouhodobý efekt. Naopak je zaznamenán efekt krátkodobý, v podobě nárůstu mandátů v prvních volbách po kandidatuře. Způsob, jakým Rio 2016 ovlivnilo pozici vládní strany je tak nalezen ve výše zmíněném bodu č. 2 a č. 3. V roce 2016 došlo k výrazným politickým změnám, a Dělnická strana a prezidentka Rousseff ztratily vedoucí exekutivní moc.

Předpoklady ekonomického efektu se před hrami vždy liší. Především Mezinárodní olympijský výbor vždy bude prezentovat pozitivní stránky věci a snažit se zdůrazňovat benefity pro stát v podobě zvýšeného turistického ruchu, investic do budoucnosti v podobě úpravy infrastruktury a výstavby nových sportovišť, ale také se zaměří na zdůraznění příjmů z vysílacích práv, prodeje vstupenek apod. Dokonce nezávislá po-olympijská studie z Brazílského institutu pro výzkum aplikované ekonomie označila ekonomický dopad her na Rio de Janeiro jako pozitivní, kdy bez OH by mohlo být HDP na obyvatele dokonce o 7,5 % nižší (International Olympic Committee 2019).

Právě HDP na obyvatele společně s nezaměstnaností a chudobou byly vybrány jako základní ekonomické ukazatele pro porovnání dopadu LOH 2016. Grafy č. 1, 2 a 3 zaznamenaly proměnlivé křivky, které znázorňují rok 2014 jako stěžejní pro zhoršení ekonomické situace. V tomto roce byla uspořádána další MSE, MS ve fotbale, které pro výstavbu některých stadionů bylo spojováno s organizací OH. Nicméně ekonomická situace byla v Brazílii složitější nejen kvůli vysokým nákladům na uspořádání her, ale hlavně také k rozsáhlé státní ekonomické krizi, která byla zapříčiněna vnějšími vlivy mimo OH. I tak se situace zhoršovala až do roku 2016 ve všech třech ukazatelích. Chudoba a nezaměstnanost, které jsou při pořádání her spojovány se zlepšením situace z důvodu nabídky nových pracovních míst a podpoře sociálních programů, měly na případu Ria 2016 opačný vliv. Nezaměstnanost se navýšila ještě rok po pořádání OH a až do roku 2019 ses ustálila na stejné hodnotě. To samé platí pro chudobu, která zrovna tak ještě po olympijském roce vzrostla, aby se následně udržela na stejném čísle.

Pro komplexní představu o brazilské ekonomice ve vybraných letech byla použita analýza nákladů a přínosů, která měla odhalit, zdali bylo možné výběrem daní kompenzovat celkové náklady. V letech 2013-2014 příjmy z výběru daní tvořily 46 % z celkových vládních výdajů, do kterých jsou započítány i výdaje na olympijské hry. Ty by však měly být nejviditelnější v roce 2015-2016. Právě v tomto období dochází k 2 % poklesu, kdy si Brazílie pohoršila na 34 %. Náklady předčily příjem, který nebyl daněmi zdaleka kompenzován. Po olympijských hrách, v roce 2017 a 2018, došlo k mírnému zlepšení na 36 %, a byl tak dosažen stav před hrami. Bohužel tato práce nedokáže zahrnout veškeré okolní vlivy, které mohly na ekonomickou situaci působit, a také nemůže potvrdit či vyvrátit zveřejněnou po-olympijskou studii, že stav brazilské ekonomiky by byl bez her daleko horší. I tak ale dle výzkumu této diplomové práce lze konstatovat, že po roce 2016 nejsou zaznamenány dle základních ekonomických indikátorů žádné benefity, alespoň ne v těchto směrech, kdy naopak došlo k výraznému zhoršení. A ačkoliv analýza nákladů a přínosů prokazuje po-olympijské zlepšení, bylo by nutné se v tomto případě detailněji zaměřit, zdali se utrácelo méně nebo se získalo více daní, a kam až v tomto případě sahal vliv OH.

Poslední sociální efekt přinesl odhalení vnitřního vysídlování osob v Rio de Janeiru z důvodu výstavby nových sportovišť. Tím nejzásadnějším a nejznámějším případem byla favela Vila Autódromo, která byla přesunuta kvůli budování olympijské vesnice pro sportovce.

Tato diplomová práce by mohla být vzhledem k jednotlivým efektům rozdělena na tři samostatné. Nicméně cílem bylo představit tyto efekty společně a propojit je do příkladu vlivu na stát. Tím se také chtěl tento výzkum odlišit od většiny děl věnujících se mezinárodnímu vlivu a fenoménu „soft power“. Závěry práce odhalily spíše negativní vliv Rio 2016 na stát, nicméně lze pouze odhadovat, zdali politický, ekonomický i sociální vývoj v Brazílii bez her by naopak situaci ještě nezhoršil.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

INTERNETOVÉ ZDROJE

Álvarez-Rivera, Manuel. 2018. „Election Resources on the Internet: Federal Elections in Brazil.“ *Election Resources*. 31. 10. 2018. Dostupné na: http://www.electionresources.org/br/index_en.html (05. 12. 2020).

Arsenault, Chris. 2016. „Victory for Olympic displaced despite Rio's 'biggest eviction cycle'.“ *Reuters*. 04. 08. 2016. Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/us-olympics-rio-landrights-idUSKCN10F1YE> (05. 12. 2020).

Barnes, Taylor. 2014. „Preparations for Rio Olympics „the Worst“ Committee Official Says.“ *The New York Times*. 29. 04. 2014. Dostupné na <https://www.nytimes.com/2014/04/30/world/americas/preparations-for-rio-olympics-the-worst-committee-official-says.html> (29. 11. 2020).

Barrionuevo, Alexei. 2009. „For Brazil, Olympic Bid Is About Global Role.“ *The New York Times*. 27. 09. 2009. Dostupné na: https://www.nytimes.com/2009/09/28/world/americas/28brazil.html?_r=2 (29. 11. 2020).

BBC. 2016. „Rio Olympics 2016: Refugee Olympic Team competed as 'equal human beings'.“ 21. 08. 2016. Dostupné na: <https://www.bbc.com/sport/olympics/37037273> (29. 11. 2020).

BBC News. 2016a. „Zika crisis: WHO rejects 'move Rio Olympics' call.“ 28. 05. 2016. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-36401150> (05. 12. 2020).

BBC News. 2016b. „Brazil President Dilma Rousseff removed from office by Senate.“ 01. 09. 2016. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-37237513> (05. 12. 2020).

BBC News. 2018. „Brazil corruption scandals: All you need to know.“ 08. 04. 2018. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-35810578> (05. 12. 2020).

BBC News. 2019. „Rio Olympics: Ex-governor says he paid \$2m bribe.“ 05. 07. 2019. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-48881867> (08. 12. 2020)

BBC Sport. 2007. „Brazil will stage 2014 World Cup.“ 30. 10. 2007. Dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/internationals/7068848.stm> (29. 11. 2020).

Bouchez, Yann. 2017. „« Le Monde » révèle les soupçons de corruption sur l’attribution des JO 2016 à Rio.“ *Le Monde*. 03. 03. 2017. Dostupné na: https://www.lemonde.fr/jeux-olympiques-rio-2016/article/2017/03/03/le-monde-revele-les-soupcons-de-corruption-sur-l-attribution-des-jo-2016-a-rio_5088557_4910444.html (05.12. 2020).

Bourcier, Nicolas. 2015. „A un an des JO, Rio rase ses favelas indésirables.“ *Le Monde*. Dostupné na: https://www.lemonde.fr/ameriques/article/2015/08/04/a-un-an-des-jeux-olympiques-rio-rase-ses-favelas-indesirables_4711093_3222.html (05. 12. 2020).

Center for Systemic Peace. <https://www.systemicpeace.org/polityproject.html>

Clift, Bryan C. 2015. „Rio 2016: with one year to go, how has Lula’s legacy fared?“ *The Conversation*. 05. 08. 2015. Dostupné na: <https://theconversation.com/rio-2016-with-one-year-to-go-how-has-lulas-legacy-fared-45125> (29. 11. 2020).

Cruz, Cesi, Keefer, Philip a Scartascini, Carlos. 2018. „Database of Political Institutions 2017 Codebook.“ *Inter-American Development Bank*. Dostupné na: <https://publications.iadb.org/en/database-political-institutions-2017-dpi2017> (29. 11. 2020).

ČT sport. 2016. „Berdych i Plíšková vynechají olympiádu kvůli obavám z viru zika.“ 16. 07. 2016. Dostupné na: <https://sport.ceskatelevize.cz/clanek/olympijske-hry/rio-2016/berdych-i-pliskova-vynechaji-olympiadu-kvuli-obavam-z-viru-zika/5bdb5c350d663b6fe89f4100> (05. 12. 2020).

ČTK. 2016. „WHO vyhlásila kvůli viru zika celosvětový stav nouze. Poprvé od eboly.“ 01. 02. 2016. Dostupné na: https://www.lidovky.cz/svet/who-vyhlasila-kvuli-viru-zika-celosvetovy-stav-nouze-poprve-od-eboly.A160201_194045_In_zahranici_ELE (29. 11. 2020).

Danohau, Bill. 2020. „The Price of Gold.“ *The Washington Post*. 06. 07. 2020. Dostupné na: <https://www.washingtonpost.com/magazine/2020/07/06/inside-troubling-legacy-displacing-poor-communities-olympic-games-one-villages-resistance-brazil/?arc404=true> (29. 11. 2020).

Darlington, Shasta a Charner, Flora. 2016. „Crisis política en Brasil: ¿están los Juegos Olímpicos en riesgo?“ *CNN*. 19. 04. 2016. Dostupné na: <https://cnnespanol.cnn.com/2016/04/19/crisis-politica-en-brasil-estan-los-juegos-olimpicos-en-riesgo/> (05. 12. 2020).

Downie, Andrew. 2017. „Rio 2016 price tag rises to \$13.2 billion.“ *Reuters*. 14. 06. 2017. Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/us-olympics-brazil-cost-idUSKBN19539C> (29. 11. 2020).

Etchells, Daniel. 2017. „Cost of Rio 2016 Olympics rises to \$13.2 billion - \$3.5 billion over budget.“ *Inside the games*. 15. 06. 2017. Dostupné na: <https://www.insidethegames.biz/articles/1051553/cost-of-rio-2016-olympics-rises-to-132-billion-35-billion-over-budget> (29. 11. 2020).

Expansión – Datosmacro. 2020. „Brasil-Gasto público. Dostupné na: <https://datosmacro.expansion.com/estado/gasto/brasil> (08. 12. 2020).

Flynn, Daniel a Stauffer, Caroline. 2016. „Brazil expulsion of protesters slammed on social media.“ *Reuters*. 07. 08. 2016. Dostupné na: <https://fr.reuters.com/article/olympics-rio-politics-idINKCN10J0D1> (05. 12. 2020).

France24. 2013. „Brésil: des habitants de Rio résistent aux expulsions forcées.“ 28. 02. 2013. Dostupné na: <https://www.france24.com/fr/20130228-bresil-habitants-rio-resistent-expulsions-forcees> (05. 12. 2020).

Garcia, Gustavo a Caram, Bernardo. 2017. „PMDB aprova mudança de nome e passa a ser chamado MDB.“ *O Globo*. 19. 12. 2017. Dostupné na:

<https://g1.globo.com/politica/noticia/pmdb-aprova-mudanca-de-nome-e-passa-a-ser-chamado-mdb.ghtml> (05. 12. 2020).

Gatinois, Claire. 2017. „Jeux olympiques : depuis 2016, Rio ne répond plus.“ *Le Monde*. 14. 08. 2017. Dostupné na:

https://www.lemonde.fr/sport/article/2017/08/14/jeux-olympiques-depuis-2016-rio-ne-repond-plus_5172309_3242.html (08. 12. 2020).

Gentili, Pablo. 2016. „Río 2016: una Olimpiada, dos países.“ *El País*. 09. 08. 2016. Dostupné na:

https://elpais.com/elpais/2016/08/09/contrapuntos/1470698789_147069.html (05. 12. 2020).

Grudgings, Stuart. 2009. „Olympics affirms Brazil’s rise, Lula legacy.“ *Reuters*. 02. 10. 2009. Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/us-olympics-rio-analysis-sb-idUSTRE5914LT20091002> (29. 11. 2020).

Charner, Flora a Darlington, Shasta. 2017. „El Maracaná: un templo del fútbol en el abandono.“ *CNN Deportes*. 01. 02. 2017. Dostupné na: <https://cnnespanol.cnn.com/2017/02/01/por-que-el-legendario-maracana-tiene-un-aspecto-fantasmagorico/> (08. 12. 2020).

International Olympic Committee. 2019. „NEW INDEPENDENT STUDY CONFIRMS GAMES PROVIDED SIGNIFICANT ECONOMIC BENEFIT TO RIO DE JANEIRO.“ 14. 01. 2019. Dostupné na:

<https://www.olympic.org/news/new-independent-study-confirms-games-provided-significant-economic-benefit-to-rio-de-janeiro> (15. 12. 2020).

Inter-American Development Bank. <https://www.iadb.org/en>

Internal Displacement Monitoring Centre. 2016. *Global report on internal displacement*. Geneva: IDMC. Dostupné na: <https://www.internal-displacement.org/sites/default/files/publications/documents/2016-global-report-internal-displacement-IDMC.pdf> (08. 12. 2020).

International Olympic Committee. 2016. *Report of the 2016 IOC Evaluation Commission*. B.m.: International Olympic Committee. Dostupné na:

<https://www.olympic.org/news/ioc-releases-2016-evaluation-commission-report>
(29. 11. 2020).

International Olympic Committee. 2020. *Olympic Marketing Fact File 2020 Edition*. Laussane: International Olympic Committee. Dostupné na:
<https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Documents/IOC-Marketing-and-Broadcasting-General-Files/Olympic-Marketing-Fact-File.pdf> (29. 11. 2020).

Investing. <https://es.investing.com/currencies/eur-usd-converter>

Kaiser, Anna J. 2015. „Here are the 4 Challenges Rio de Janeiro Must Meet to Host a Successful 2016 Olympics.“ *Time*. 02. 04. 2015. Dostupné na:
<https://time.com/3768709/rio-de-janeiro-2016-olympics/> (05. 12. 2020).

Kalvapalle, Rahul. 2016. „Rio de Janeiro welcomed 1.17 milion tourists in two weeks. *Marca*. 24. 08. 2016. Dostupné na: <https://www.marca.com/en/olympic-games/2016/08/24/57bda7a0468aeb3e158b4596.html> (29. 11. 2020).

Kelly, Tim. 2019. „Intel to use Tokyo Olympics to show off 3D tracking, other new tech.“ *Reuters*. 11. 09. 2019. Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/us-olympics-2020-intel/intel-to-use-tokyo-olympics-to-show-off-3d-tracking-other-new-tech-idUSKCN1VW0TD?fbclid=IwAR3T9DKdFv3Rpdrufe-Pjao2ytHmQP6DD9NKsWgz9SKqRZ1przPefgQuL1s> (29. 11. 2020).

Lerer, Rebeca. 2016. „RIO 2016: Has Brazil lost even before the Olympics have begun?“ *Amnesty International*. 04. 07. 2016. Dostupné na:
<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/07/rio-2016-has-brazil-lost-even-before-the-olympics-have-begun/> (05. 12. 2020).

Lissardy, Gerardo. 2016. „Los polémicos carteles con los que están "ocultando" las favelas para los Juegos Olímpicos de Río 2016.“ *BBC Mundo*. 21. 07. 2016. Dostupné na: <https://www.bbc.com/mundo/noticias-america-latina-36842318> (05. 12. 2020).

Lopes, Lello. 2009. „Sonho olímpico brasileiro já custou mais de R\$ 180 milhões em 5 candidaturas.“ *UOL*. 28. 09. 2009. Dostupné na:

<https://www.uol.com.br/esporte/ultimas/2009/09/28/ult58u1669.jhtm> (29. 11. 2020).

Macur, Juliet. 2009. „Rio Wins 2016 Olympics in a First for South America.“ *The New York Times*. 02. 10. 2009. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2009/10/03/sports/03olympics.html?searchResultPosition=9> (29. 11. 2020).

Marshall, Monty G. a Gurr, Ted Robert. 2020. „POLITY5: Political Regime Characteristics and Transitions, 1800-2018. Dataset Users' Manual.“ *Center for Systemic Peace*. 23. 04. 2020. Dostupné na: <https://www.systemicpeace.org/inscrdata.html> (29. 11. 2020).

Martín, María. 2017. „De piscina olímpica a nido de mosquitos: la debacle de Río 2016.“ *El País*. 25. 02. 2017. Dostupné na: https://elpais.com/deportes/2017/02/25/actualidad/1488021571_433833.html (08. 12. 2020).

Martín, María. 2017. El COI suspende al Comité brasileño por la compra de votos de Río 2016. *El País*. 06. 10. 2017. Dostupné na: https://elpais.com/deportes/2017/10/06/actualidad/1507300524_949002.html (08. 12. 2020).

Mather, Victor. 2016. „‘Symbol of Hope’: Refugee Team Named for Rio Olympics.“ *The New York Times*. 03. 06. 2016. Dostupné na: <https://www.nytimes.com/2016/06/04/sports/olympics/refugee-team-named-for-rio-olympics.html> (05. 12. 2020)

McCarthy, Niall. 2016. „The Massive Cost of Hosting The Olympic Games (Infographic).“ *Forbes*. 04. 08. 2016. Dostupné na: <https://www.forbes.com/sites/niallmccarthy/2016/08/04/the-massive-cost-of-hosting-the-olympic-games-infographic/?sh=2838254a2e38> (29. 11. 2020).

McCoy, Terry L. 2016. „Why Brazil's post-Olympics hangover will hit so hard.“ *The Conversation*. 31. 07. 2016. Dostupné na: <https://theconversation.com/why-brazils-post-olympics-hangover-will-hit-so-hard-61488> (08.12. 2020).

- Mezinárodní olympijský výbor (MOV). <https://www.olympic.org/>
- Moore, Shotaro Honda. 2018. „Technology At Tokyo 2020.“ *Medium*. 23. 12. 2018. Dostupné na: <https://medium.com/@shotarohondamoore/technology-at-tokyo-2020-d1d861bdd73> (29. 11. 2020).
- Moraes, Ricardo. 2016. „Vila Autódromo: the favela fighting back against Rio’s Olympic development.“ *The Conversation*. 12. 01. 2016. Dostupné na: <https://theconversation.com/vila-autodromo-the-favela-fighting-back-against-rios-olympic-development-52393> (05. 12. 2020).
- Ockerman, Emma. 2016. „What Happened When Hitler Hosted the Olympics 80 Years Ago.“ *Time*. 01. 08. 2016. Dostupné na: <https://time.com/4432857/hitler-hosted-olympics-1936/> (29. 11. 2020).
- Organización Internacional del Trabajo*. 2020. „3. Crecimiento económico con alto coeficiente de empleo.“ Dostupné na: <https://www.ilo.org/global/topics/dw4sd/themes/employment-rich/lang-es/index.htm> (05. 12. 2020).
- Peréz, Ventura, Juan. „2016. Favelas en Río de Janeiro.“ *El Orden Urbano en el S.XXI*. 25. 01. 2016. Dostupné na: <https://elordenurbano.com/favelas-rio-janeiro/> (29. 11. 2020).
- Phillips, Dom. 2016. „Thousands join anti-Olympic protest in Rio before Games begin.“ *The Washington Post*. 05. 08. 2016. Dostupné na: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2016/08/05/thousands-join-anti-olympic-protest-in-rio-before-games-begin/> (05. 12. 2020).
- Pires, Breiller. 2019. „El escándalo sin fin de la compra de votos para los Juegos Olímpicos de Río.“ *El País*. 23. 07. 2019. Dostupné na: https://elpais.com/deportes/2019/07/19/actualidad/1563489208_798975.html (08. 12. 2020).
- Rio 2016*. 2016. „Rio 2016 official slogan: ‘A New World’“ *Paralympic Games*. 15. 06. 2016. Dostupné na: <https://www.paralympic.org/news/rio-2016-official-slogan-new-world> (29. 11. 2020).

Saborio, Sebastian. 2017. „Policía Pacificadora, legitimidad y prácticas de ocupación territorial”. *Antípoda. Revista de Antropología y Arqueología*, č. 29, 105-122. Dostupné na: <http://www.scielo.org.co/pdf/antpo/n29/1900-5407-antpo-29-00105.pdf> (05. 12. 2020).

Sabóia, Gabriel a Mello, Igor. 2019. „Cabral admite compra de votos para Rio sediar Olimpíada por US\$ 2 milhões.“ *UOL Notícias*. 04. 07. 2019. Dostupné na: <https://noticias.uol.com.br/politica/ultimas-noticias/2019/07/04/lava-jato-cabral-admite-compra-de-votos-para-realizacao-da-olimpiada-no-rj.htm?cmpid=copiaecola> (08. 12. 2020).

Samuelson, Kate. 2016. Five Things to Know About Brazil's New President, Michel Temer. *Time*. 01. 09. 2016. Dostupné na: <https://time.com/4475593/five-things-to-know-about-brazils-new-president-michel-temer/> (08. 12. 2020).

Sherwood, Harriet. 2012. „Munich Olympics massacre: the fight for remembrance.“ *The Guardian*. 26. 06. 2012. Dostupné na: <https://www.theguardian.com/sport/2012/jun/26/munich-olympics-massacre-fight-for-remembrance> (29. 11. 2020).

Silver, Caleb. 2020. „The Top 20 Economies in the World.“ *Investopedia*. 18, 03. 2020. Dostupné na: <https://www.investopedia.com/insights/worlds-top-economies/> (29. 11. 2020).

Slodkowski, Antoni. 2019. „Olympics: Year before Games, Tokyo better prepared than any city before – IOC.“ *Reuters*. 24. 07. 2019. Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/us-olympics-2020-1ytg-progress/olympics-year-before-games-tokyo-better-prepared-than-any-city-before-ioc-idUSKCN1UJ0VL> (29. 11. 2020).

Talbot, Adam. 2018. „Two Years After Rio Olympics, Vila Autódromo Celebrates ‘Glorious Victory,’ Looks Toward the Future.“ *RioOnWatch*. 11. 08. 2018. Dostupné na: <https://www.rioonwatch.org/?p=46080> (08. 12. 2020).

Taylor, Matthew M. 2016. „Michel Temer’s Shrinking Presidency.“ *Council on Foreign Relations*. 30. 11. 2016. Dostupné na: <https://www.cfr.org/blog/michel-temers-shrinking-presidency> (05. 12. 2020).

The World Bank – DataBank. 2020a. *World Development Indicators – GDP per capita (current US \$)*. Dostupné na: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#> (29. 11. 2020).

The World Bank – DataBank. 2020b. *World Development Indicators – Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate)*. Dostupné na: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#> (29. 11. 2020).

The World Bank – DataBank. 2020c. *World Development Indicators – Poverty headcount ratio at \$1.90 a day (2011 PPP) (% of population)*. Dostupné na: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicators#> (29. 11. 2020).

The World Bank – DataBank. 2020d. *World Development Indicators – Tax Revenue (% of GDP)*. Dostupné na: <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=world-development-indicators> (08. 12. 2020).

United Nations Development Program. 2019. *Informe sobre Desarrollo Humano 2019*. New York: United Nations Development Program.

United Nations. 2020. „Sustainable Development Goals.“ Dostupné na: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/> (08. 12. 2020).

Vickery, Tim. 2014. „World Cup 2014: Will stadiums become white elephants?“ *BBC*. 17. 02. 2014. Dostupné na: <https://www.bbc.com/sport/football/26223651> (29. 11. 2020).

Wright, Pam. 2017. „Rio Didn't Plant the 24 Million Trees Promised to Offset Olympic Environmental Impacts: Report.“ *The Weather Channel*. 18. 08. 2017. Dostupné na: <https://weather.com/science/environment/news/rio-olympics-trees-emissions> (05. 12. 2020).

XE. Currency Converter. <https://www.xe.com/>

LITERATURA

Almeida, Bárbara, Júnior, Wanderley a Pike, Elizabeth. 2013. „The 2016 Olympic and Paralympic Games and Brazil's soft power.“ *Contemporary Social Science* 9, č. 2, 271–283. Dostupné na:

https://www.researchgate.net/publication/271969637_The_2016_Olympic_and_Paralympic_Games_and_Brazil's_soft_power (29. 11. 2020).

Azzali, Simona. 2019. „Mega sporting events and their impact on the built environment: Lessons learned from the past.“ *A/Z: ITU Journal of Faculty of Architecture* 16, č. 2, 25–37. Dostupné na:

https://www.researchgate.net/publication/335180148_Mega_sporting_events_and_their_impact_on_the_built_environment_Lessons_learned_from_the_past (05. 12. 2020).

Baade, Robert A. a Matheson, Victor A. 2016. „Going for the Gold: The Economics of the Olympics.“ *Journal of Economic Perspectives* 30, č. 2, 201–218. Dostupné na: <https://www.semanticscholar.org/paper/Going-for-the-Gold%3A-The-Economics-of-the-Olympics-Baade-Matheson/d15ba5da7c7ef19c491cb4ea6b020192f5275cb8> (29. 11. 2020).

Barbassa, Juliana. 2017. „Brazil's Olympic Rollercoaster.“ In: *Rio 2016: Olympic Myths, Hard Realities*. Ed. Andrew Zimbalist. Washington D.C.: Brookings Institution Press, 35–56. Dostupné na: https://www.jstor.org/stable/10.7864/j.ctt1vjqnp9.6?seq=1#metadata_info_tab_contents (29. 11. 2020).

Eiras de Castro, Suélen Barboza a Lange de Souza, Doralice. 2015. „Os Jogos Olímpicos e Paralímpicos Rio 2016: propostas para o esporte educacional, de participação e de rendimento.“ *Revista Brasileira de Educacao* 29, č. 3, 507–518. Dostupné na: <https://www.scielo.br/pdf/rbefe/v29n3/1981-4690-rbefe-29-03-00507.pdf> (29. 11. 2020).

Flyvbjerg, Bent, Stewart a Allison, Budzier, Alexander. 2016. *The Oxford Olympics Study 2016: Cost and Cost Overrun at the Games*. Working paper July 2016, Saïd Business School, University of Oxford. Dostupné na:

https://www.researchgate.net/publication/305307721_The_Oxford_Olympics_Study_2016_Cost_and_Cost_Overrun_at_the_Games (29. 11. 2020).

Gammon, Sean. 2011. „Sports events: Typologies, people and place.“ In: *The Routledge Handbook of Events*. Eds. Stephen J. Page a Joanne Connell. Abingdon: Routledge, 104-118. Dostupné na: <https://core.ac.uk/download/pdf/6112844.pdf> (29. 11. 2020).

Getz, Donald. 2007. *Event Studies: Theory, Research and Policy for Planned Events*. Oxford: Butterworth-Heinemann.

Gold, John R. a Gold, Maggie M. 2011. „Introduction.“ In: *Olympic cities: City agendas, planning, and the World's Games*. Eds: John R. Gold a Maggie M. Gold. London: Routledge, 1–16. Dostupné na: https://www.academia.edu/2005370/Gold_J.R._and_Gold_M.M._eds._2011_Olympic_Cities_City_Agendas_Planning_and_the_World_s_Games_1896-2016_second_edition_Studies_in_History_Planning_and_the_Environment_series_London_Routledge (29. 11. 2020).

Grix, Jonathan a Houlihan, Barrie. 2014. „Sports Mega-Events as Part of a Nation's Soft Power Strategy: The Cases of Germany (2006) and the UK (2012).“ *The British Journal of Politics and International Relations* 16, č. 4, 572–596. Dostupné na: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1111/1467-856X.12017> (29. 11. 2020).

Grix, Jonathan. 2012. „The Politics of Sporting Mega Events: do the benefits justify the budgets?“ *University of Birmingham*. 05. 01. 2012. Dostupné na: <https://www.birmingham.ac.uk/news/thebirminghambrief/items/2012/01/05jan12-sportmegaevents.aspx> (29. 11. 2020).

Grix, Jonathan. 2013. „Sport Politics and the Olympics.“ *Political Studies Review* 11, č. 1, 15–25. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/245409296_Impacts_of_the_Olympic_Games_as_Mega-Events (29. 11. 2020).

Hiller, Harry H. 2000. „Toward an urban sociology of mega-events.“ *Research in Urban Sociology* 5, 181–205. Dostupné na: http://people.ucalgary.ca/~hiller/pdfs/Mega_Events.pdf (29. 11. 2020).

Horne, John. 2007. „The four “knowns” of sports mega-events.“ *Leisure Studies* 26, č.1 81–96. Dostupné na:

<http://www.caledonianblogs.net/mefi/files/2011/03/Horne.pdf> (29. 11. 2020).

Jago, Leo K. a Shaw, Robin N. 1998. „Special events: A conceptual and definitional framework.“ *Festival Management and Event Tourism* 5, č. 1–2, 21–32. Dostupné na:

<https://www.semanticscholar.org/paper/Special-Events%3A-A-Conceptual-and-Definitional-Jago-Shaw/d0aae4e69b61bba0e5e5676f72d362a6d14a0864> (29. 11. 2020).

Jasmand, Stephanie a Maennig, Wolfgang. 2007. “Regional income and employment effects of the 1972 Munich Olympic Summer Games”. *Hamburg Working Paper Series in Economic Policy* 42, č. 7, 991–1002. Dostupné na:

https://www.researchgate.net/publication/46527438_Regional_Income_and_Employment_Effects_of_the_1972_Munich_Summer_Olympic_Games (29. 11. 2020).

Kasimati, Evangelina. 2003. „Economic aspects and the summer olympics: a review of related research.” *International Journal of Tourism Research*, 5, č. 6, 433–444. Dostupné na:

https://www.researchgate.net/publication/227616941_Economic_Aspects_and_the_Summer_Olympics_A_Review_of_Related_Research (05. 12. 2020).

Kobierecku, Michal Marcin. 2015. „Boycott of the Los Angeles 1984 Olympic Games as an Example of Political Play–Acting of the Cold War Superpowers.“ *Annual Review of Political Science* 44, č. 1, 93–111. Dostupné na:

https://www.researchgate.net/publication/289538018_Boycott_of_the_Los_Angeles_1984_Olympic_Games_as_an_Example_of_Political_Play-Acting_of_the_Cold_War_Superpowers (29. 11. 2020).

Maening, Wolfgang a Zimbalist, Andrew. 2012. „What is a Mega Sporting Event?“ In: *International Handbook on the Economics of Mega Sporting Events*. Eds. Wolfgang Maennig a Andrew Zimbalist. Massachusetts: Edward Elgar, 9–14. Dostupné na:

Dostupné na:

https://www.researchgate.net/publication/275350834_What_is_a_Mega_Sporting_Event (29. 11. 2020).

Maennig, Wolfgang a Porsche, Marcel. 2008. *The Feel-good Effect at Mega Sports Events: Recommendations for Public and Private Administration Informed by the Experience of the FIFA World Cup 2006*. Working paper 08–17, IASSE/NAASE. Dostupné na: <https://core.ac.uk/download/pdf/6922427.pdf> (29. 11. 2020).

Malfas, Maximos, Theodoraki, Eleni a Houlihan, Barrie. 2004. „Impacts of the Olympic Games as mega-events.“ *Municipal Engineer* 157, č. 3, 209–220. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/245409296_Impacts_of_the_Olympic_Games_as_Mega-Events (29. 11. 2020).

Matheson, Victor A. 2016. *Mega-Events: The effect of the world's biggest sporting events on local, regional, and national economies*. Working paper 06-10, International Association of Sports Economists. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/24131508_Mega-Events_The_effect_of_the_world's_biggest_sporting_events_on_local_regional_and_national_economies (05. 12. 2020).

McHugh, Darren. 2006. *A Cost-Benefit Analysis of an Olympic Games*. Working paper 1097, Queen's Economics Department (QED). Dostupné na: http://qed.econ.queensu.ca/working_papers/papers/qed_wp_1097.pdf (29. 11. 2020).

Mills, Brian M. a Rosentraub, Mark S. 2013. „Hosting mega-events: A guide to the evaluation of development effects in integrated metropolitan regions.“ *Tourism Management* 34, 238–246. Dostupné na: http://www.brianmmills.com/uploads/2/3/9/3/23936510/3mills__rosentraub_-_hosting_mega_events_tm_2013.pdf (29. 11. 2020).

Mooney, Erin. 2005. „The Concept of Internal Displacement and the Case for Internally Displaced Persons as a Category of Concern.“ *Refugee Survey Quarterly* 24, č. 3, 9–26. Dostupné na: https://www.researchgate.net/publication/228651197_The_Concept_of_Internal_Displacement_and_the_Case_for_Internally_Displaced_Persons_as_a_Category_of_Concern (29. 11. 2020).

- Müller, Martin. 2015. „What makes an event a mega-event? Definitions and Sizes.“ *Leisure Studies* 34 č. 6, 627–642. Dostupné na: <https://www.zora.uzh.ch/id/eprint/106250/1/106250.pdf> (29. 11. 2020).
- Neale, Walter C. 1964. „The Peculiar Economics of Professional Sports: A Contribution to the Theory of the Firm in Sporting Competition and in Market Competition“. *The Quarterly Journal of Economics* 78, č. 1, 1–14. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/1880543?seq=1> (29. 11. 2020).
- Noll, Roger. 1976. „Government and the Sports Business.“ *Journal of Sport History* 3, č. 3, 323–325. Dostupné na: <https://www.jstor.org/stable/43609671?seq=1> (29. 11. 2020).
- Nye, Joseph. 2004. *Soft Power: the Means to Success in World Politics*. New York: Public Affairs.
- Ritchie, J. R Brent a Yangzhou, Hu. 1987. „The Role and Impact of Mega-Events and Attractions on National and Regional Tourism: A Conceptual and Methodological Overview.“ *AIEST* 28, 17–58.
- Ritchie, J. R Brent. 1984. „Assessing the Impact of Hallmark Events: Conceptual and Research Issues.“ *Journal of Travel Research* 23, č. 1: 2-11. Dostupné na: <http://jtr.sagepub.com/content/23/1/2> (29. 11. 2020).
- Roche, Maurice. 1994. „Mega-events and urban policy.“ *Annals of Tourism Research* 21, 1–19. Dostupné na: https://www.academia.edu/16427056/Mega-events_and_urban_policy (29. 11. 2020).
- Rottenberg, Simon. 1956. „The Baseball Players' Labor Market.“ *The Journal of Political Economy* 64, č. 3, 242–258. Dostupné na: <https://faculty1.coloradocollege.edu/~afenn/web/EC%20389/Student%20Articles/Rottenberg56.pdf> (29. 11. 2020).
- Samuelson, Paul a Nordhaus D. William. 2010. *Macroeconomía. Con aplicaciones a Latinoamérica*. 19. vydání. Mexico: McGraw-Hill. Dostupné na: https://albiomarquez.files.wordpress.com/2017/03/samuelson_norhaus_macroeconomia_latinoamerica.pdf (29. 11. 2020).

Scandizzo, Lucio Pasquale a Pierleoni, Maria Rita. 2017. „Assessing the Olympic Games: The Economic Impact and Beyond.“ *Journal of Economic Surveys* 32, č. 1, 1–34. Dostupné na:

https://www.researchgate.net/publication/317616465_Assessing_the_Olympic_Games_the_economic_impact_and_beyond (29. 11. 2020).

Sloane, Peter J. 2006. *Rottenberg and the Economics of Sport after 50 Years: An Evaluation*. Discussion Paper 2175, IZA – Institute of Labor Economics. Dostupné na: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=918719 (29. 11. 2020).

Stiglitz, Joseph. 2002. „El desarrollo no es solo crecimiento del PIB.“ *Íconos, Revista de Ciencias Sociales* č. 13, 22–86. Dostupné na: <https://www.redalyc.org/pdf/509/50901309.pdf> (29.11.2020).

Theiner, Patrick. 2017. *Faster, Higher, Stronger? The Political Effects of Sports Mega-Events*. Příspěvek přednesený na konferenci ISA Annual Conference, Baltimore 22.-25. února. Dostupné na:

https://www.researchgate.net/publication/313696708_Faster_Higher_Stronger_The_Political_Effects_of_Sports_Mega-Events (29. 11. 2020).

Trendafilova, Sylvia, Graham, Jeffrey a Bemiller, James. 2018. „Sustainability and the Olympics: The case of the 2016 Rio Summer Games.“ *The Journal of Sustainability Education* 16. Dostupné na:

<http://www.susted.com/wordpress/wp-content/uploads/2018/01/Trendafilova-Graham-Bemiller-JSE-Fall-2017-General-PDF.pdf> (05. 12. 2020).

Witt, Stephen F. 1988. „Conference report – Mega-events and mega attractions.“ *Tourism Management* 9, č. 1, 76–77.

Zimbalist, Andrew, ed. 2017. *Rio 2016: Olympic Myths, Hard Realities*. Washington D.C.: Brookings Institution Press.

PŘÍLOHY

Analýza nákladů a přínosů Rio 2016

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Daně (D)	332,387	313,426	231,132	229,286	280,871	267,335
Náklady (N)	957,935	861,250	678,004	673,069	840,020	697,955

Údaje pro daně mezi lety 2013–2018 byly vybrány z databáze Světové banky, kde je dostupná tabulka Příjmy z daní % z HDP (The World Bank-DataBank 2020d). Na základě toho byl proveden výpočet, aby byly veškeré jednotky a měny sjednoceny. Hodnoty daní jsou uváděny v USD a v miliardách.

Dostupná data k veřejným nákladům Brazílie v letech 2013–2018 jsou v eurech (Expansi3n – Datosmacro 2020). Pro sjednocení měny na USD byl použit převodník měn (Investing 2020) s kurzem k 31. 12. vždy odpovídajícímu roku, ze kterého je údaj uveden.

$$\left[\sum_{2013}^{2014} 645,8/1\ 819,2 \right] = 0,36$$

$$\left[\sum_{2015}^{2016} 460,4/1\ 351,1 \right] = 0,34$$

$$\left[\sum_{2017}^{2018} 548,2/1\ 537,9 \right] = 0,36$$

Pro výpočet analýzy nákladů a přínosů byly sečteny odpovídající roky daní, a to samé provedeno pro náklady, mezi kterými byl vypočítán podíl. Veškeré uvedené hodnoty odpovídají miliardám dolarů.